Een verkenning van extra maatregelen om bij te dragen aan een gezamenlijk verlangen in de regio Midden-IJssel:

het maximale doen om dak- en thuisloosheid onder jongeren te voorkomen.

Stichting Zwerfjongeren Nederland
Koen van Bremen & Marleen van der Kolk
29 november 2021

Inhoudsopgave

Samenvatting		3
Hoofdstuk 1	Inleiding	5
Hoofdstuk 2	Advies over strategie en vervolgstappen toekomstige aanpak	8
Hoofdstuk 3	Over de jongeren	11
Hoofdstuk 4	Advies en maatregelen	15
Bijlagen		
	Bijlage 1 - Gesprek met jongeren	31
	Bijlage 2 - Voorbeelden ter inspiratie	36

Samenvatting

Aanleiding

De samenwerkende gemeenten Deventer, Olst-Wijhe, Raalte, Lochem en Zutphen (regio Midden-IJssel) bieden samen maatschappelijke opvang aan personen die de thuissituatie hebben verlaten en niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving. Met financiering van het Rijk neemt de regio extra maatregelen om dakloosheid in de regio terug te dringen. Eén van de uit te voeren maatregelen betreft preventie van dakloosheid bij jongvolwassenen. Doel hiervan is waar mogelijk nog extra in te zetten op het maximaal voorkómen van dakloosheid onder jongvolwassenen, door te verkennen welke extra inspanningen hieraan een bijdrage kunnen leveren en deze vervolgens te implementeren.

Dak- en thuisloze jongeren

Dak- en thuisloze jongeren hebben vaak vanaf moment-0 pech gehad omdat hun ouders of bloedverwanten niet in staat zijn geweest zorg te dragen voor een veilige en gezonde thuissituatie. Een flink deel van de jongeren is opgegroeid in de jeugdzorg. Circa 60%-80% van de dak- en thuisloze jongeren heeft een verleden in de jeugdzorg.

Veel van deze jongeren hebben problemen op meerdere gebieden, zoals geen stabiele, veilige en betaalbare woonplek, inkomensproblemen en schulden, problemen met school en/of werk, gezondheidsproblemen (o.a. middelengebruik, psychische problemen, trauma problemen, lichamelijke klachten), (licht) verstandelijke beperking, beperkt sociaal netwerk.

Definitie

De definitie van dak- of thuisloze jongeren (18-27 jaar) die CBS hanteert, is:

1. Jongeren die slapen in de open lucht, in overdekte openbare ruimten, zoals portieken, fietsenstallingen, stations, winkelcentra of een auto,
2. Jongeren die binnen slapen in passantenverblijven van de maatschappelijke opvang en eendaagse noodopvang,
3. Jongeren die op niet-structurele basis bij vrienden, kennissen of familie, zonder vaste verblijfplaats.

Wij verstaan ook onder thuisloze jongeren als zij instabiel of ontoereikend wonen, omdat ze bijvoorbeeld geen veilig thuis hebben. Voor veel jongeren is dit het geval, waardoor zij vaak geleidelijk steeds meer ‘thuisloos’ worden, omdat zij niet thuis durven of kunnen slapen. Wij adviseren om naast de definitie van het CBS ook de definitie van ETHOS te gebruiken.

Het probleem en de urgentie

In de gemeente Deventer zijn er in een recent onderzoek 61 dak- en thuisloze jongeren geteld. In de vier andere gemeenten van de regio is er minder zicht op de aantallen en wordt er ook niet als zodanig geregistreerd. Veel jongeren mijden instanties zoveel mogelijk. Hulpverleners constateren dat vooral jongeren die in hun gedrag afwijken snel in beeld komen. Omdat een deel van de jongeren niet of nauwelijks in beeld komt, weten we ook onvoldoende over de achterliggende oorzaken, achtergronden en afkomst en of het huidige aanbod in de regio voldoende aansluit bij wat er voor deze groep nodig is.

Om een concreter beeld te krijgen van het aantal jongeren hebben we op basis van landelijke ervaringsgetallen een inschatting gemaakt. 15% van de jongeren in Nederland is kwetsbaar. Wij schatten op basis van ervaring en geluiden bij Rijk en collega gemeenten dat 1 op de 10 van deze jongeren een woonprobleem heeft (1,5% van het totaal aantal jongeren). Zij zijn dak- of thuisloos, of kennen een onveilige/onzekere thuissituatie.

Advies over proces en de gevraagde investering

De problematiek is complex en heeft betrekking op veel organisaties en afdelingen binnen de gemeenten. Daarmee is het essentieel om met een integrale aanpak aan de slag te gaan waarin ons advies is om als gemeenten lokale projectleiders aan te stellen. Zij kunnen een actiegerichte aanpak voor de korte, middellange en lange termijn opzetten, in nauwe samenwerking met alle partijen in het veld en de jongeren zelf. De projectleiders kunnen helpen om de acties in de tijd te prioriteren, waarbij de samenhang tussen de activiteiten goed wordt bewaakt.

Omdat we constateren dat op papier veel geregeld is, maar dit desondanks in de praktijk niet altijd leidt tot het gewenste resultaat (minder dak- en thuisloze jongeren!) adviseren wij om uitvoerende medewerkers nauw te betrekken bij de uitwerking naar lokale actieplannen. Ook jongeren, ervaringsdeskundigen, kunnen goed meedenken over oplossingen op het moment dat acties concreter worden.

Naast de lokale projectleiders adviseren we om gedurende vier jaar ook een regionale aandachtsfunctionaris aan te stellen. Deze kan de voortgang van dit adviesrapport bewaken, zorgdragen voor afstemming en samenhang in de uitvoering van lokale acties en complexe, bovenlokale vraagstukken aanjagen, bijvoorbeeld het woonprobleem.

Randvoorwaarden voor een succesvolle aanpak

- Erken met elkaar dat naast daklоosheid met name thuisloosheid onder jongeren een urgent probleem is.
- Organiseer het besef intern bij gemeenten, van wethouder tot uitvoerende medewerkers, dat dak- en thuisloosheid het probleem is van vier of vijf afdelingen van de gemeente. En dat de oplossing voor dat probleem bij die afdelingen gezamenlijk ligt.
- Betrek lokale gemeenteraden bij de actieprogramma's en zie haar als duurzame partner voor de middellange en langere termijn in het structureel oplossen en voorkomen van jongerendaklоosheid.
- Investeer in de aanpak van problemen onder jongeren (wetende dat de kosten voor de baat uitgaan). Maak desgewenst een MKBA/financiële bijsluiter met een voorspellende waarde, ter legitimering van aanvullende investeringen ten tijde van druk op gemeentelijke financiering.
- Erken dat het een lange termijn inspanning vergt van alle partijen en dat verbeteringen geleidelijk komen. Focus op het wegnemen van de oorzaken en vermijd de valkuil van symptoombestrijding.

De zeven adviezen

Advies 1. Bied jongeren voldoende inkomen en de kans om te herstellen.
Advies 2. Zet in op scholing en werk voor jongeren: essentieel voor hun toekomstperspectief.
Advies 3. Realiseer veel meer wooneenheden voor kwetsbare jongeren.
Advies 4. Maak wonen toegankelijk voor jongeren in een kwetsbare positie.
Advies 5. Werk toe naar opvang op maat voor jongeren zo dicht mogelijk bij huis.
Advies 6. Sluit met hulp en ondersteuning veel meer aan bij de behoeften en belevingswereld van jongeren.
Advies 7. Werk veel integraler aan de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren op basis van ambitie, gezamenlijkheid en vertrouwen.

Hoofdstuk 1 - Inleiding

Aanleiding

De samenwerkende gemeenten Deventer, Olst-Wijhe, Raalte, Lochem en Zutphen (regio Midden-IJssel) bieden samen maatschappelijke opvang aan personen die de thuissituatie hebben verlaten en niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving. Met financiële steun van het Rijk neemt de regio extra maatregelen om dakloosheid in de regio terug te dringen. Eén van de uit te voeren maatregelen betreft preventie van dakloosheid bij jongvolwassenen. Doel hiervan is waar mogelijk extra in te zetten op het maximaal voorkómen van dakloosheid onder jongvolwassenen, door te verkennen welke extra inspanningen hieraan een bijdrage kunnen leveren en deze vervolgens te implementeren.

Opdracht

De vraag aan Stichting Zwerfjongeren Nederland was daarom als volgt:

- Verken welke extra (gemeentelijke) inspanningen een aanvullende bijdrage kunnen leveren aan het voorkómen van dakloosheid onder jongvolwassenen (18 t/m 27 jaar) in de regio Midden-IJssel.
- Maak o.a. gebruik van beschikbare regionale en lokale documenten (o.a. het lokale onderzoek naar zwerfjongeren van de gemeente Deventer) waar de bestaande inspanningen zijn beschreven, de opbrengsten van het landelijk actieprogramma dak- en thuisloze jongeren naast aanvullende relevante actuele landelijke documenten.
- Betrek hierbij de 5 gemeenten en waar mogelijk de doelgroep zelf en relevante aanbieders.
- Bij uitvoering van de in de verkenning voorgestelde maatregelen zou de verwachting reëel mogen zijn dat daarmee op een zo kort mogelijke termijn zo min mogelijk jong volwassenen (18 t/m 27 jaar) (maar in elk geval relatief minder dan de peildatum 1-1-2020) dakloos raken en noodgedwongen gebruik hoeven te maken van de maatschappelijke opvang in de regio Midden-IJssel.

Vertrekpunt van de regio

‘We willen als regio het maximale doen, wat binnen onze invloedssfeer ligt, om jongerendakloosheid te voorkomen en om, als ze dan ondanks alle inspanningen toch dak- of thuisloos worden, te zorgen dat ze zo snel mogelijk weer een thuis en perspectief krijgen. We willen als regio en gemeenten die maatregelen nemen die maken dat dak- en thuisloosheid onder jongeren wordt geminimaliseerd in onze regio.’

Werkwijze van de verkenning

Het adviesrapport is tot stand gekomen aan de hand van interviews. Vervolgens is dit regionale beeld naast de landelijke ontwikkelingen gelegd. Dit zijn de genomen stappen daarin:

- 56 interviews vanuit diverse invalshoeken (werk, inkomen, wonen, zorg, opvang, schulden, onderwijs, politie, gemeente, etc) (mei-juli 2021);
    - Veel medewerkers van organisaties gesproken, waardoor knelpunten op tafel kwamen vanuit veel verschillende perspectieven.
    - De kennis- en expertise van de opstellers is meegenomen in de weging van de adviezen en maatregelen.
    - Diverse dak- en thuisloze jongeren uit de regio zijn geconsulteerd en hun feedback en adviezen zijn meegenomen (bijlage 1)
- Validatie van analyse:
    - Is teruggelegd bij alle geïnterviewden, feedback is verwerkt
    - Inzichten uit landelijke rapporten
    - Expertise, kennis en adviezen van de auteurs en adviseurs
- Knelpunten identificeren uit al het materiaal
- Suggesties voor maatregelen opstellen
    - Vanuit knelpunten tot maatregelen komen (waar ligt de oorzakelijkheid)
    - Ieder knelpunt vereist een set aan maatregelen om het knelpunt op te lossen
    - Maatregelen op basis van landelijke rapporten, ideeën interviews, voorbeelden van elders (zie bijlage 2) en inbreng van eigen kennis en expertise
- Bespreken in het regionaal ambtelijk overleg van de 5 gemeenten (d.d. 7 september en 16 november 2021)
- Sessies per gemeente (integraal) om analyse en maatregelen te bespreken (oktober)
- Sessie met jongeren over hun ervaringen en hun suggesties voor maatregelen (november
- Voorleggen aan het regionaal bestuurlijk overleg van de 5 gemeenten (d.d. 16 december).

De voorgestelde adviezen en gekozen maatregelen zijn opgehaald uit de 56 interviews en met inzet van onze jarenlange ervaring en opgebouwde kennis- en expertise in het (landelijk en gemeentelijke) werkveld van dak- en thuisloze jongeren- en volwassenen. Daarnaast vonden sessies plaats in de gemeenten om het rapport breder in de organisatie te bespreken.
Tot slot heeft een kleine groep (thuisloze) jongeren met een zorgverleden en/of in een gemarginaliseerde situatie gereflecteerd op de zeven adviezen en de voorgestelde maatregelen. Door de corona maatregelen is helaas een deel van deze sessies geannuleerd.

Leeswijzer

In dit rapport starten we met onze aanbevelingen over de strategie na dit rapport. Immers, met de oplevering van dit rapport is er nog geen dak- of thuisloze jongere beter geholpen. Op welke wijze kunnen de gemeenten samen met zoveel mogelijk betrokken organisaties en ervaringsdeskundigen de adviezen en maatregelen uit dit rapport tot realiteit maken, waarin de jongeren echt verder worden geholpen?

Vervolgens schetsen we op basis van zowel landelijke informatie als de regionale en lokale opbrengsten een beeld van de jongeren waar het om draait. Daarin vragen we specifiek aandacht voor de diversiteit van de jongeren en hun problematiek. Een cruciaal besef om zoveel mogelijk jongeren in beeld te krijgen en om vanuit die kennis goed aan te sluiten bij hun specifieke behoeften.

We geven zeven adviezen, ieder advies met een bijbehorende set aan maatregelen en een onderbouwing vanuit de analyse. Deze analyse, de ingebrachte knelpunten en de voorgestelde set aan maatregelen hebben volledig betrekking op de regio Midden-IJssel en de vijf samenwerkende gemeenten. Daar waar het een landelijke verwijzing naar een knelpunt of maatregel is, is dit expliciet benoemd.

Vooraf

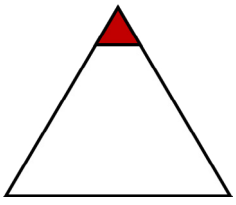
Het advies is een verkenning en geen onderzoek. De kwalitatieve interviews hebben een schat aan informatie opgeleverd. De verkenning reikt echter niet zo ver dat gedetailleerde uitspraken op lokaal niveau mogelijk zijn. Het rapport biedt wel volop aanleiding voor de (regio)gemeenten om lokaal en regionaal, intern en met (uitvoerende) professionals en jongeren, aan de slag te gaan.

Voorliggend rapport met de zeven adviezen en bijbehorende set aan maatregelen adresseren we in zijn geheel aan de vijf gemeenten. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor hun burgers, in dit geval voor dak- en thuisloze jongeren. Het vraagstuk van jongerendakloosheid is complex, taai en vraagt een lange termijn visie en strategie. Er zijn veel wetten, domeinen, beleidsregels en grondrechten mee gemoeid. Gemeenten kunnen vanuit een regierol sturing en richting geven en daarover afspraken maken met hun (uitvoerende) partners. Gemeenten hebben zelf ook uitvoerende taken zoals het bieden van een (tijdelijk) vangnet door het verstrekken van een voldoende en stabiel inkomen, vroegsignalering van schulden, jongeren met (complexe) schulden helpen, waarborgen van de continuïteit van zorg of het verplicht verstrekken van een briefadres per 1 januari 2022. Het oplossen van jongerendakloosheid is bovendien een lakmoesproef voor een bredere groep jongeren en gezinnen in een kwetsbare positie.

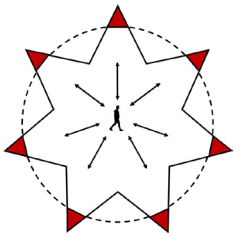
Hoofdstuk 2 – Advies over strategie en vervolgstappen toekomstige aanpak

Advies over proces en de gevraagde investering

- Ga in elke gemeente aan de slag met een actiegerichte aanpak voor de korte, middellange en lange termijn met alle partijen in het veld en een diverse groep jongeren en maak logische coalities van partijen rond de diverse maatregelen.
- Stel gedurende vier jaar een regionale aandachtsfunctionaris aan die de lokale voortgang van de uitvoering van dit adviesrapport ondersteunt, faciliteert en bewaakt en daarbij zorg draagt voor afstemming en samenhang. Jongeren houden zich niet aan gemeentegrenzen en zijn niet gebonden aan budgetten of grenzen. Een jongere uit Raalte slaapt gerust in Deventer en dan weer in Raalte of Olst. En de woonproblematiek is dermate urgent dat een regionale aapak gewenst is.
- Neem als gemeenten de regie door lokale projectleiders aan te stellen die integraal in samenwerking met de aandachtsfunctionaris de lokale opgave kunnen aanjagen met een focus voor de korte en de langere termijn en speel daarvoor middelen en capaciteit vrij. Bij de vertaling naar concrete, lokale actieprogramma's horen ook een tijdsplanning, capaciteitsbehoefte en een raming van financiële consequenties met betrekking tot de uitvoering van de voorgestelde maatregelen.
- Benut in deze aanpak kennis en inzet van ervaringsdeskundige jongeren, door hen zowel direct als betaalde krachten in de gemeentelijke vervolgstappen in te zetten als hen tevens als een panel kritisch mee te laten kijken en in een adviesrol gedurende de gehele termijn van de aanstaande actieprogramma's. Faciliteer en ondersteun een jongerenpanel met een betaalde coördinator (jongerenwerker).
- Kom in de DOE-modus met concrete oplossingen waar jongeren in hun dagelijkse leven baat bij hebben. Houd de uitvoering behapbaar door de aanpak te faseren: prioriteer in tijd, niet alles hoeft morgen, maar niet in thematiek/acties (maak geen top 3!).
- Start met die maatregelen die direct en snel genomen kunnen worden, maar pak alle
- genoemde inhoudelijke knelpunten in samenhang aan voor een duurzaam resultaat; het is een bouwwerk waarin alle knelpunten in de verschillende domeinen (opvang/zorg, begeleiding, wonen, W&I, schulden, onderwijs, werk, participatie, gezondheid, sociaal netwerk) gekoppeld aan diverse wetten en regels aan elkaar relateren. Bijv. door meer woningen te realiseren zonder inzet op de inkomenspositie van thuisloze jongeren schiet je je doel voorbij. Deze groep jongeren is geholpen met oplossingen op meerdere levensgebieden.
- Betrek zoveel mogelijk uitvoerende medewerkers bij het uitvoeren van dit actieplan, vooral omdat heel veel al beschreven staat en gebeurt maar het veelal een verbeterslag is van de bestaande uitvoeringspraktijk. Organiseer brede bewustwording en creëer draagvlak breed binnen gemeenten: zowel verticaal als horizontaal: horizontaal bestuurlijk en tussen en binnen afdelingen en op uitvoeringsniveau.
- Met onze voorgestelde maatregelen en advies richten we ons niet op het topje van de ijsberg. We willen betrokkenen waarschuwen voor een snelle inzet op symptoombestrijding. Focus op het wegnemen van oorzaken en verleg de aandacht naar het fundament.

Figuur 1

Figuur 2

Figuur 1:
Syptoombestrijding gericht op het topje van de ijsberg.

Figuur 2:
Meervoudige syptoombestrijding in relatie tot integraliteit.
Bron: DRIFT.

Werk vanuit het opgehaalde gezamenlijk verlangen

- Door de interviews heen ontstond een gedeeld beeld van hoe we jongeren in een kwetsbare positie, die zonder interventies risico lopen dak- of thuisloos te raken, zo goed mogelijk willen helpen, met het streven: zo min mogelijk dak- en thuisloze jongeren. We hebben dit verlangen als volgt samengevat:
- We gaan allereerst aan de slag met preventie en dit doen wij door jongeren met een zorgverleden en bij uitstroom op hun 18e uit de jeugdzorg[1] niet meer los te laten totdat de 'basis' geregeld is. Dat is: voldoende inkomen om van rond te komen om de vaste lasten te kunnen betalen, een veilige woonplek, onderwijs of werk of blijvend in zorg met een vorm van dagbesteding, begeleiding en een sociaal netwerk. We weten waar de jongeren met jeugdzorg verblijven, wanneer zij 18 jaar worden en of hun ouders kunnen voldoen aan de wettelijke onderhoudsplicht tot 21 jaar. Gemeenten kunnen daardoor goed inschatten voor hoeveel jongeren jaarlijks de 'basis op orde' geregeld moet worden.
- We ondersteunen jongeren en hun families, die om diverse redenen kwetsbaar zijn, zo jong en vroeg mogelijk. We ondersteunen jongeren in zelfstandigheid en verantwoordelijkheid.
- We zijn coulant voor jongeren die kwetsbaar zijn en laten hen niet los, ook als ze de regels niet volgen of hun gedrag aanleiding geeft om ze de deur te wijzen.
- We sluiten aan bij de belevingswereld van de jongeren en passen onze eigen principes, maatregelen en werkwijze daarop zoveel mogelijk aan.
- We organiseren nog meer een welkome houding aan de gemeentelijke loketten, met daarin de vragen "Wat is er met je gebeurd", en "Wat heb je nodig om verder te komen". We bieden voldoende tijd om in een gesprek met de hulpvrager uit te zoeken bij welke acties hij of zij het meest gebaat is. We voorkomen voortdurend verwijzen van het ene loket naar het andere loket, zetten in op acties die oplossingsgericht zijn, zorgen voor een vaste contactpersoon en zijn bereikbaar.
- We accepteren niet dat jongeren thuisloos zijn, we zetten alles op alles om deze jongeren een (nieuw) (t)huis en bestaanszekerheid te bieden.
- We organiseren participatie en belangenbehartiging van dak- en thuisloze jongeren in de regio om de jongeren en hun achtergronden te leren kennen, van hun ervaringen te leren en om gemeentelijk beleid en werkwijze continu te kunnen verbeteren en bij te stellen zodat het de jongeren verder helpt.

scenario preventie

Investeren in preventie loont

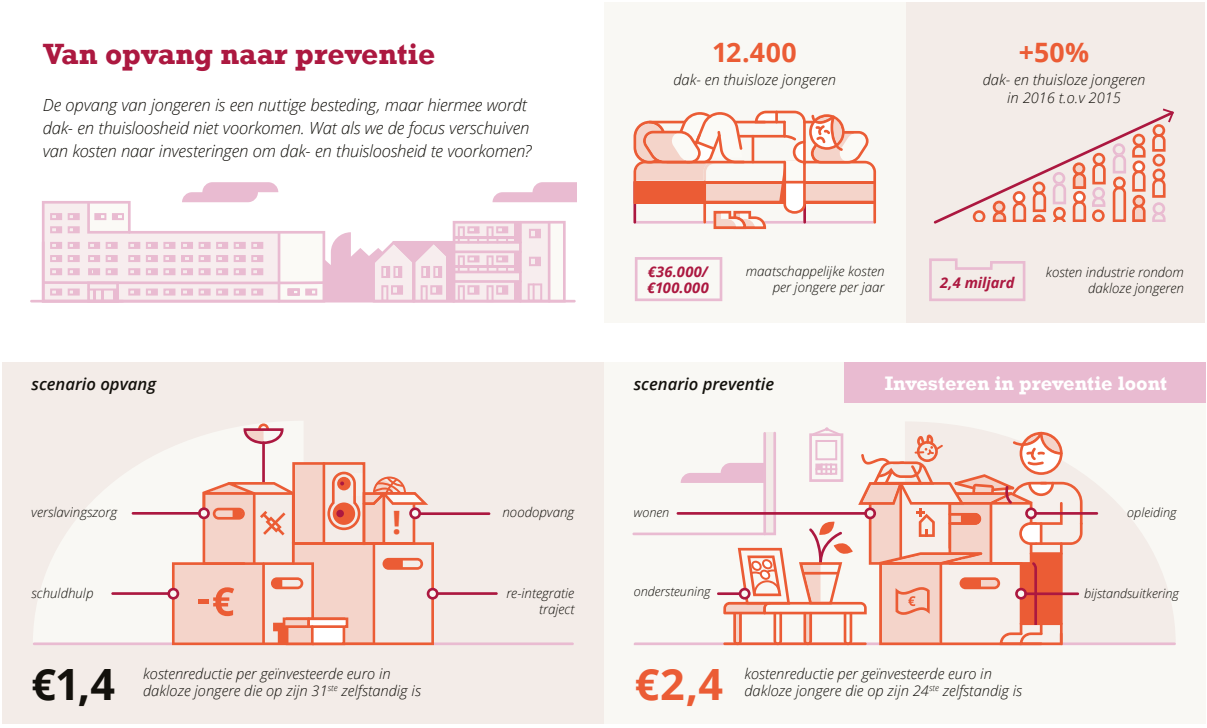
€2,4 *kostenreductie per geïnvesteerde euro in dakloze jongere die op zijn 24ste zelfstandig is*

Bron: DRIFT/Erasmus Universiteit

[1] Jeugdhulp, jeugd-detentie, jeugd-ggz en de jonge statushouders betrekken we hier ook bij.

Randvoorwaarden voor een succesvolle aanpak

- Erken met elkaar dat naast daklooosheid met name thuisloosheid onder jongeren een urgent probleem is.
- Organiseer het besef bij gemeenten, van wethouder tot uitvoerende medewerkers, dat dak- en thuisloosheid het probleem is van vier of vijf afdelingen van de gemeente. En dat de oplossing voor dat probleem bij die afdelingen gezamenlijk ligt.
- Betrek lokaal gemeenteraden bij de actieprogramma's en zie haar als duurzame partner voor de middellange en langere termijn in het structureel oplossen en voorkomen van jongerendaklooosheid.
- Investeer in de aanpak van problemen onder jongeren. Maak desgewenst een MKBA/financiële bijsluiter, of benut landelijke MKBA's, met een voorspellende waarde, ter legitimering van aanvullende investeringen ten tijde van druk op gemeentelijke financiering.
- Erken dat het een lange termijn inspanning vergt van alle partijen, waarbij verbeteringen geleidelijk komen. Focus op het wegnemen van de oorzaken en vermijd de valkuil van symptoombestrijding met pilots, projecten of structuur sturing.

Bron: DRIFT/Erasmus Universiteit

Hoofdstuk 3 – Over de jongeren

In dit hoofdstuk verkennen we de groep jongeren die dak- en thuisloos zijn nader. Eerst beschouwen we de landelijke context. Vervolgens zoomen we in op de diversiteit van deze jongeren in achtergronden, problematiek, gedrag en behoeften. Dit beeld is opgehaald en samengesteld op basis van alle interviews en sluit dus aan bij de lokale/regionale situatie (het is geen landelijke typering).

Landelijke context

Volgens de meest recente schatting van het CBS waren er op 1 januari 2020 in Nederland 8.500 dak- en thuisloze jongeren in de leeftijd van 18 tot 27 jaar. Kanttekening hierbij is dat het CBS gezinnen, kinderen onder de 18 jaar en thuisloze bankhoppende jongeren niet meeneemt in dit cijfer. Van deze dak- en thuisloze jongeren heeft 58% een niet-westerse migratieachtergrond.

Veel van deze jongeren hebben problemen op meerdere gebieden[2]:

- Geen stabiele, veilige en betaalbare woonplek
- Inkomensproblemen en schulden
- Problemen met school en/of werk
- Gezondheidsproblemen (o.a. middelengebruik, psychische problemen, trauma problemen, lichamelijke klachten)
- (Licht) verstandelijke beperking
- Beperkt sociaal netwerk
- (Eerder) in aanraking met politie en/of justitie
- Veel jongeren hebben of hadden contact met jeugdzorg of kinderbescherming.

Onder de kwetsbare jongeren zijn ook jongeren met een kind of zij die een kind krijgen. Landelijk waren er op 1 januari 2020 1643 tienermoeders (onder de 20 jaar) (CBS). Jongeren die ongepland zwanger zijn, weinig mensen hebben om op terug te vallen en (aanstaande) ouders met een (licht) verstandelijke of lichamelijke beperking hebben relatief vaker behoefte aan hulp. Zij hebben te maken met hun eigen ontwikkeling in de pubertijd of adolescentie en hebben taken als opvoeder. Sommige jongeren lopen meer risico om op jonge leeftijd vader/moeder te worden dan anderen. Het komt vaker voor wanneer zij laag zijn opgeleid, te maken hebben met armoede, huiselijk geweld, opgroeien in een gebroken gezin of zelf kind zijn van jonge ouders. Ook alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV) en jongeren die illegaal in Nederland verblijven behoren tot de risicogroep. In Nederland waren op 1 januari 2020 een kleine duizend AMV'ers (CBS), het aantal illegale jongeren is onbekend.

Wie zijn de jongeren?

In de interviews kwam de pluriformiteit van de groep jongeren zonder thuis nadrukkelijk naar voren. Dit besef is belangrijk omdat het dus een divers aanbod en specifieke werkwijzen vraagt van de uitvoerende werkers bij gemeente, hulpverlening, onderwijs en welzijn in het ondersteunen van jongeren.

De geïnterviewden noemden onder andere de volgende achtergronden en kenmerken van jongeren in kwetsbare positie:

- Jongeren die vaak vanaf moment-0 pech hebben gehad omdat hun ouders of familie niet in staat zijn geweest zorg te dragen voor een veilige en gezonde thuissituatie waardoor een flink deel van de jongeren opgegroeid is in de jeugdzorg.

2 Bron: Stichting Zwerfjongeren Nederland, uit eerdere onderzoeken en van de twee landelijke boegbeelden uit hun rondgang langs 43 centrumgemeenten voor de Brede Aanpak Dakloosheid (de heren Frings en Van Dijke).

- Jongeren met een problematisch gezinsleven, een onveilige/ongezonde thuissituatie, aantrek en afstoot bewegingen van ouders, psychiatrische problematisch drugsgebruik.
- Jongeren die kwetsbaar zijn vanwege beperkte verstandelijke vermogens en een laag opleidingsniveau.
- Jongeren met stoornissen in het autistisch spectrum, ADHD en andere psychosociale of psychiatrische aandoeningen, die moeite hebben om mee te komen in onze samenleving.
- Jongeren, met name met ouders met een verleden als vluchteling, die opgroeien in grote gezinnen waar weinig aandacht voor hen is, en soms niet eens een bed. Ze zijn zwaar getraumatiseerd, hier alleen gekomen als kind. Als ouders komen, moeten ze terug in het stramien of raken ze overbelast omdat ze veel voor hun ouders moeten regelen.
- Jongeren die verstoten zijn uit hun gezin (met name bij vluchtelingenkinderen vanwege cultuur clash).
- Jongeren die geïsoleerd raken, thuis zitten, niet naar school gaan, geen inkomen hebben. Diverse achtergronden, van hoogopgeleid tot laagopgeleid, van rijk tot arm, van ouders die weinig aandacht hebben voor hun kinderen tot ouders die heel betrokken zijn.
- Jongeren met internaliserende problemen die in toenemende mate thuis komen te zitten (met wanhopige ouders tot gevolg, waardoor de thuissituatie verslechtert). Veel van deze jongeren haken af en belanden in de virtuele wereld.
- Jongeren in een kwetsbare positie/systeem die nog geen complexe problemen vertonen (er is wel iets aan de hand maar nog niet complex genoeg voor een indicatie, waarvan de omgeving, leraren, professionals, etc., aanvoelen dat de kans groot is dat het in de nabije toekomst mis gaat).

Veel jongeren zijn niet goed in beeld

In de gemeente Deventer zijn er uit recent onderzoek 61 dak- en thuisloze jongeren geteld. In de vier andere gemeenten van de regio is er minder zicht op de aantallen en wordt er ook niet als zodanig geregistreerd. Wel weten we van de jongerencoaches/welzijnswerkers dat zij veel jongeren zien en begeleiden. Zo hebben de jongeren- en thuiscoaches in Lochem samen 97 jongeren onder hun hoede.

Bij veel jongeren zijn er al wel signalen (zoals vaak afmelden door ouder(s), spijbelen, moeilijk gedrag of juist stil gedrag, te laat komen, slechte cijfers), maar is het moeilijk de optelsom te maken en de onderliggende problematiek te ontdekken. Het komt er dan in de puberteit of vroege volwassenheid pas uit.

Veel jongeren zullen niet snel naar instanties gaan. Hulpverleners constateren dat vaak vooral jongeren die in hun gedrag afwijken in beeld komen. Omdat een ander deel van de jongeren niet goed in beeld is, weten we ook onvoldoende de achterliggende oorzaken, achtergronden en afkomst en of het huidige aanbod in de regio voldoende aansluit bij wat er voor deze groep nodig is.

60-80%

van de dak- en thuisloze jongeren heeft ervaring in jeugdhulp

Met niet in beeld zijn bedoelen we dat we jongeren niet in 'zorg' zijn. Ze zijn vermoedelijk wel in zorg geweest of bekend bij werk en inkomen of jongerenwerk, maar er is vanuit de gemeente of zorg niemand structureel met hen in contact. We weten hen dan ook onvoldoende te ondersteunen.

Om een concreter beeld te krijgen van het aantal jongeren, hebben we op basis van landelijke ervaringsgetallen een inschatting gemaakt. Ongeveer 15% van alle jongeren in Nederland is kwetsbaar[3]. Wij schatten op basis van ervaring en geluiden bij Rijk en collega gemeenten dat 1 op de 10 van deze jongeren een woonprobleem heeft (1,5% van het totaal aantal jongeren). Zij zijn dak- of thuisloos, of kennen een onveilige/onzekere thuissituatie. dak- of thuisloos, of kennen een onveilige/onzekere thuissituatie.

Gemeente	Inwoners van 16 tot 27 jaar (CBS, 2021)	15% van de jongeren is kwetsbaar	1 op de 10 van deze jongeren in kwetsbare positie heeft een woonprobleem
Deventer	13.982	2.097	210
Lochem	3.558	534	53
Olst-Wijhe	2.310	347	35
Raalte	4.745	712	71
Zutphen	5.980	897	90
Regio	30.575	4.586	459

Wat maakt jongeren kwetsbaar

Vanuit de interviews zijn de volgende oorzaken naar voren gebracht:

- Jongeren groeien met steeds zwaardere problematiek op. Jongeren ervaren veel stress als gevolg van hun opvoeding, hun overlevingsmodus, hun problemen.
- Er is veel generationele problematiek, waarbij jongeren onvoldoende vaardigheden vanuit huis meekrijgen, succes geef je door, problemen ook.
- Veel jongeren hebben niet meegekregen in hun opvoeding hoe dingen in het leven aan te pakken, ze missen de vaardigheden om het zelf te doen én om de juiste hulp te zoeken om het aan iemand anders te vragen.
- De samenleving wordt steeds complexer met steeds meer prikkels, eisen en regels. Er komt veel op kinderen/ jongeren af.
- Jongeren zijn vaak nog niet uitgepuberd. Ze overschatten zichzelf en missen het lange termijn perspectief. Bij jongeren tot 25 jaar ontwikkelt het brein zich nog, waardoor de wijze waarop ze bejegend worden (en de verwachtingen daarbij) niet aansluiten bij hun capaciteiten en belevingswereld.
- Jongeren in een kwetsbare positie hebben nauwelijks een (sociaal sterk) netwerk om op terug te vallen.
- Veel jongeren zijn te trots om op hulp te vragen of vinden dat ze het zelf moeten oplossen.
- Een groot deel van de jongeren met een zorgverleden is op hun 18e jaar 'zorgmoe', ze willen zelfstandig zijn en geen hulpaanbod meer.

[3] Bron: Aanpak 16-27.nl

Wat zijn de gevolgen voor jongeren

Vanuit de interviews zijn ook tal van gevolgen benoemd voor de jongeren als zij onvoldoende ondersteuning krijgen vanuit hun ouders, netwerk, hulpverleners en andere betrokken professionals.

- Ze ontwikkelen onvoldoende levens- en werkvaardigheden, structuur en dag-, arbeids- en schoolritme, identiteitsontwikkeling (wat kan ik, wie ben ik, wat wil ik).
- Ze leven in chronische overleefstand: burn-out etc, mentale ongezondheid, onvoldoende tijd/ ruimte voor herstel/ behandeling.
- Bij veel jongeren verergert daardoor de problematiek (waardoor ze na verloop van een langere tijd dak- of thuisloos worden).
- Ze zoeken hun heil in drank en (synthetische) drugs (om de problemen even niet te hoeven voelen).
- Een deel van hen belandt gedwongen in het criminele circuit, gaan voor het snelle geld, overleven op deze wijze, halen voldoening uit hun 'spannende' leven en dito vrienden en bijbehorende status.

Definitie dak- en thuisloosheid

Er worden landelijk en lokaal verschillende definities gehanteerd van wanneer iemand dakloos of thuisloos is. Wij gaan hier in op twee definities. Wij adviseren de typologie van ETHOS aanvullend op CBS als uitgangspunt te nemen voor de lokale en regionale aanpak omdat het begrip 'thuisloosheid' bij ETHOS een betere duiding krijgt.

ETHOS is een Europese typologie van dak- en thuisloosheid. ETHOS hanteert vier categorieën: dakloos, thuisloos, instabiele huisvesting, ontoereikende huisvesting. Dakloos betreft mensen op straat en mensen in de nachtopvang. Thuisloos betreft mensen in opvang voor langere termijn (als overbruggingsperiode), maar ook vrouwen in de vrouwenopvang, mensen die binnenkort uit een instelling komen en mensen in opvang voor asielzoekers. Zie hier het volledige overzicht: https://www.feantsa.org/download/benl2547081481727275985.pdf

Binnen ETHOS krijgt het begrip 'thuisloos' nadere duiding. Ook onderkent het dat veel mensen potentieel dak- of thuisloos zijn, namelijk als zij instabiel of ontoereikend wonen. Daaronder verstaan we onder andere mensen die geen veilig thuis hebben. Voor veel jongeren is dit het geval, waardoor zij vaak geleidelijk steeds meer 'thuisloos' worden, omdat zij niet thuis durven of kunnen slapen. ETHOS is zeer volledig en biedt daardoor veel inzicht in tal van situaties waarin huisvesting problematisch is. Als monitoringsinstrument is Ethos minder bruikbaar vanwege de pluriformiteit.

Volgens de definitie die het CBS hanteert zijn feitelijk daklozen mensen die:

1. slapen in de open lucht, in overdekte openbare ruimten, zoals portieken, fietsenstallingen, stations, winkelcentra of een auto,
2. binnen slapen in passantenverblijven van de maatschappelijke opvang en eendaagse noodopvang,
3. op niet-structurele basis bij vrienden, kennissen of familie, zonder vaste verblijfplaats.

Het CBS kijkt niet naar mensen die illegaal in Nederland verblijven én dakloos zijn.
Bij veel gemeenten worden alleen de eerste 2 categorieën geteld, omdat deze groep vaak is geregistreerd. De bankslapers worden niet geteld, omdat deze vaak buiten beeld zijn. Deze 3e categorie wordt vaak getypeerd als 'thuisloos'. Met name bij jongeren is deze groep echter groot. Zij blijven relatief lang buiten beeld en teren op een netwerk van vrienden en familie.

Hoofdstuk 4 – Advies en maatregelen

In dit hoofdstuk lichten we onze zeven adviezen toe voor een specifieke aanpak gericht op de groep dak- en thuisloze jongeren. Bij ieder advies schetsen we een aantal concrete en tastbare maatregelen voor de regio, de vijf gemeenten en hun partners in het veld.
De adviezen en maatregelen zijn gebaseerd op de lokale knelpunten zoals opgehaald in de interviews met lokaal betrokken personen met kennis en expertise van de problematiek en huidige aanpak, waarbij ook is gekeken naar landelijke inzichten en landelijk gebleken effectieve of veelbelovende methoden en aanpakken. De uitvoering van de maatregelen is geschat op een periode van vier jaar.

Advies 1. Bied jongeren voldoende inkomen en de kans om te herstellen

Concrete maatregelen bij dit advies

- Geef jongeren die problemen hebben de tijd om zich te herstellen, sluit met je eisen vanuit bijvoorbeeld de Participatiewet (Pwet) aan bij het herstel van de jongere. Laat dus soms los dat een jongere per se moet werken of naar dagbesteding moet. Tenzij dat bijdraagt aan het herstel van de jongere zelf. Biedt als gemeente thuisloze jongeren die een lange tijd in de overleefstand hebben gestaan een tussenjaar om te werken aan herstel/traumaverwerking en perspectief.
- Zet een intervisie groep op van uitvoerende medewerkers Werk en Inkomen om casuïstiek te bespreken en dilemma's rond het leveren van maatwerk, om zodoende veel meer op één lijn te komen.
- Ondersteun uitvoerende medewerkers in de Pwet (nog) beter bij het leveren van maatwerk. Verken of maatwerk de standaard kan worden bij jongeren, zodat het geen willekeur wordt afhankelijk van welke gemeente of medewerker de jongere treft.
  Dat kan door als uitgangspunt (bij de uitvoering) van beleid te nemen:
  - De omgekeerde toets[4] en daarop lokale verordeningen, regels en procedures aan te passen.
  - Jongeren te ondersteunen met verstrekking van een uitkering en pas daarna te verkennen of kostenverhaal op de ouders mogelijk is. Belast daarmee de jongeren niet, die vaak al een fragiele relatie hebben met hun ouders.
  - Bij alleenstaande thuisloze jongeren met een zorgverleden, die nog geen 21 jaar zijn, standaard de jongerennorm aan te vullen tot de norm voor 21 jarigen conform de Participatiewet.
  - De vier weken zoekperiode bij (thuisloze) jongeren in kwetsbare positie standaard niet toe te passen, onderbouwd vanuit maatwerk.
- Ontwikkel als gemeente een specifieke schuldenaanpak voor (thuisloze)jongeren.
  - De groep jongeren met een zorgverleden heeft zo'n slechte start in hun leven gehad en veelal op hun 18e jaar de schulden in geraakt, dat ze die achterstand nooit meer kunnen inlopen. De aanpak Jongerenperspectieffonds sluit goed aan bij de jongeren en de vorm van tegenprestatie.

4 https://www.stimulansz.nl/training/omgekeerde-toets, gemeente Veldhoven heeft recent haar werkwijze in het sociale domein vertaald in de omgekeerde toets

- Neem als gemeente in je beleid op dat je standaard schulden overneemt en saneert van (thuisloze) jongeren tot de nominale schuld (10%) zodat jongeren met een schone lei kunnen beginnen. Bepaal of dit voor alle jongeren geldt of alleen voor een deel van de groep jongeren. Maak met de jongeren afspraken op welke termijn hun 'eigen' schuld terugbetaald kan worden en maak hierover afspraken met hun schuldeisers. Zet perspectief en je diploma halen voor afbetalen van schulden. Zo kunnen de jongeren ten allen tijde hun studie afmaken en hun startkwalificatie behalen.

Waarom dit advies en maatregelenpakket?

- Alle gemeenten in de regio hebben als uitgangspunt het leveren van maatwerk ten aanzien van zoekperiode, kostendelersnorm, etc. Alleen is onduidelijk of we altijd en voldoende maatwerk leveren als de situatie daarom vraagt. Er lijken verschillen in de toepassing van maatwerk tussen de gemeenten en soms zelfs tussen medewerkers. Dezelfde casus kan tot twee verschillende uitkomsten leiden. Het vraagt in de praktijk dan ook veel van de uitvoerende medewerkers: zij moeten keer op keer beoordelen of een uitzondering terecht is, zij moeten af durven wijken. Het vraagt veel inzicht in, herkenning van en begrip voor het (problematische) gedrag van jongeren.
- Jongeren krijgen vaak financiële problemen door een te lage uitkering in verhouding tot hun vaste lasten. Door een strikte toepassing van verschillende regels komen jongeren (extra) in de financiële problemen, onder meer door de jongerennorm 18-20 jarigen, zoekperiode, kostendelersnorm etc.
- Ook krijgen jongeren vaak schulden. Als ze nog op school zitten krijgen ze studiefinanciering. Als ze uitvallen dan loopt de studiefinanciering door en dan ontstaan er schulden. Ze worden ingezet door criminelen en plegen dan vaak bankfraude. Ze hebben verschillende adressen, ontvangen de post niet of maken deze niet open, etc.
- Als jongeren in een participatiewet en/of schuldhulpverleningstraject komen dan staat het naar school gaan of werken meestal voorop, terwijl sommige jongeren met veel trauma's en/of een burnout kampen.
- Geïnterviewden gaven ook aan dat er onvoldoende specifieke aandacht voor getraumatiseerde jonge statushouders is die nog op school zitten door het ontbreken van snelle(re) GGZ-ondersteuning met alle gevolgen van dien. Er worden onvoldoende trajecten ingekocht waardoor deze jongeren gevangen blijven in hun problemen en niet goed toekomen aan school of stage.
- Er is volgens geïnterviewden veel schaamte en taboe rond geldzorgen, met name onder jongeren maar ook in dorpen in de gemeenten Lochem, Olst-Wijhe en Raalte. Hierdoor vragen mensen geen hulp.

"Mijn vader kan dus niks voor mij betalen. En mijn moeder natuurlijk ook niet. Dus ik ben daar toen mee bezig gegaan. Toen zeiden ze, je moet van je vader, waar ik op dat moment helemaal geen contact mee had, zijn inkomen van de afgelopen drie maanden opvragen. Als je helemaal geen contact hebt, hoe moet je dat doen dan? Dat slaat toch nergens op?"

"Als ik budgethulp wil moet ik daarvoor betalen en dat kan ik niet missen, eerlijk gezegd."

Advies 2. Zet in op scholing en werk voor jongeren: essentieel voor hun toekomstperspectief

Concrete maatregelen bij dit advies

- Op scholen wordt al veel gesignaleerd. Desondanks zouden we de school meer dan nu kunnen benutten als vindplaats van thuisloosheid/ bankhoppers en voor tijdige signalering van problemen bij jongeren thuis. Zorg dat de school zich kan blijven richten op het onderwijs. Maak heldere afspraken over waar leraren signalen kunnen melden en wat er met hun signalen gebeurt. Zo voorkom je handelingsverlegenheid of knelpunten rond gegevensdeling.
- Organiseer nog meer laagdrempelige hulp in scholen en verweef hulpverlening met het werken van scholen met ouders (bijv. de maatschappelijk werker schuift aan bij oudergesprekken, of gaat op huisbezoek).
- Werk als Regionaal Meld- en Coordinatiepunt (RMC) voor voortijdige schoolverlaters in met name Deventer en Zutphen nog outreachender vanaf dag één dat een jongere niet op school komt. Scholen kunnen eerder melden, en het RMC kan nog eerder op de jongeren afstappen. Scholen kennen hun eigen regels en afspraken, kijk hoe je daar zo goed mogelijk bij kunt aansluiten. Pas afspraken en werkwijzen aan en faciliteer de RMC's qua menskracht.
- Faciliteer welzijn/jongerenwerk om nog vaker, vanaf dag één, op jongeren af te stappen die op school of werk uitvallen. Houdt hiermee rekening in de opdrachtverlening en subsidieverstrekking, want hiervoor is veel meer capaciteit nodig.
- Maak als gemeente (meer) capaciteit beschikbaar bij bedrijfscontactfunctionarissen in samenwerking met de medewerkers Werk en Inkomen om lokale ondernemers te motiveren en uit te dagen om (on)betaalde arbeidsplekken voor jongeren te bieden. Bestaande werkgevers behouden en nieuwe maatschappelijke ondernemers vinden kosten veel tijd en energie.
- Monitor als gemeente of de meest kwetsbare jongeren, op voorspraak van onderwijspartners, door werkgevers worden aangenomen (voor een BBL-traject) en maak het als onderdeel van beleid mogelijk dat je als gemeente gedurende een periode van minimaal een half jaar het 'salaris' voor je rekening neemt in de vorm van een uitkering bij BBL-trajecten. Zo wordt koudwatervrees bij werkgevers weggenomen en krijgen jongeren gelegenheid om in het arbeidsritme te komen.
- Maak samen met ROC Aventus voor de MBO 1-2/entree jongeren afspraken met werkgevers in de regio dat perspectief en behalen van een startkwalificatie voor werk gaan. Zorg dat jongeren hierin worden gestimuleerd en dat onvoldoende inkomen geen reden is voor schoolverzuim of vermoeid in de klas zitten.
- Een mooi lokaal voorbeeld is het integraal werken binnen de aanpak van de Wasstraat, in onder andere Zutphen en Deventer[5].

5 www.samenvoordeklant.nl/praktijk/ook-een-wasstraat-jouw-gemeente

Waarom dit advies en maatregelenpakket?

- Op scholen wordt steeds meer gelet op signalen van jongeren. Desondanks kan nog veel meer gesignaleerd worden. Om diverse redenen gebeurt dat volgens geïnterviewden onvoldoende: de klassen zijn groot, het personeel is soms handelingsverlegen, scholen vinden het buiten hun verantwoordelijkheid liggen, privacy-technische redenen staan het delen van signalen in de weg.
- Jongeren haken af op school omdat zij niet kunnen meekomen, aldus scholen en jongerenwerkers. Zo nemen de aanmeldingen bij schakelklassen en speciaal onderwijs toe. Ook is er (ieder jaar) een groep jongeren die naar het ROC gaat en direct afhaakt. Soms al vanaf dag één, soms later, omdat ze hun draai niet kunnen vinden. Jongeren raken onzichtbaar, komen thuis te zitten. Vanaf 23 jaar vallen jongeren uit het zicht van leerplicht/ startkwalificatie. De groep 23- 27 jaar is ook kwetsbaar.
- Als jongeren schulden hebben, worden zij door schuldeisers gedwongen te gaan werken (en maken zij daarom hun studie niet af). Gemeenten gaan daar vaak niet tegen in, omdat binnen de gemeente verschillende regels tegenstrijdig zijn of lijken (bijvoorbeeld schuldenvrij worden versus startkwalificatie halen).
- Om diverse redenen is het in alle vijf gemeenten zo dat het voor veel jongeren in kwetsbare positie lastig is om een (betaalde) werkplek te vinden; Er is onvoldoende geld beschikbaar voor bekostigde (arbeids)plekken; er zijn meer smaken nodig qua daginvulling en arbeid; de beperking van de Wajong alsook de WSW plekken, maakt dat veel jongeren tussen wal en schip belanden.
- Het behouden van een werkplek is voor jongeren in kwetsbare positie niet eenvoudig: Er is weinig oog en ruimte voor hun kwetsbaarheid en er is weinig begeleiding en/ of veel wisselingen van begeleiding.
- Werkgevers hebben niet altijd aandacht voor het behalen van diploma's van de jongeren. Ze vragen inzet gedurende schooltijden of 's nachts waardoor jongeren overdag uitslapen of, erger, stoppen met school ondanks dat de jongeren vaak nog geen startkwalificatie hebben.
- Werkgevers financieren BBL-plekken en willen vaak jongeren die niet steeds nieuwe kansen nodig hebben omdat ze nog geen arbeidsritme hebben of onvoldoende vaardigheden voor de werkvloer. De meest kwetsbare jongeren komen zo niet aan een plek.

"Ze hebben tegen mij gezegd, omdat je een volledige lening van studiefinanciering hebt, daar moet je je boeken maar van betalen. Zei ik van 'ja, maar dat is door mijn bewindvoerder niet aan de kant gezet'. Ja, dan heb je zelf een probleem. Ik heb huilend aan de telefoon gezeten met de gemeente, van wat moet ik nu. Moet ik me gaan uitschrijven van mijn opleiding?"

"Het is heel pittig. Het is zelfs zo dat het combineren van alles wat er moet, heel moeilijk is. Je zwerft rond, dan slaap je daar, dan slaap je daar. Ik heb voor mezelf gewoon de afspraak ik moet deze opleiding gewoon afmaken. Want als ik deze opleiding niet afmaak zit ik alleen nog maar verder in de shit."

Advies 3. Realiseer veel meer wooneenheden voor kwetsbare jongeren

Concrete maatregelen bij dit advies

- Lanceer als woningcorporaties en gemeenten een regionaal akkoord of lokale akkoorden 'Betaalbaar wonen op maat voor Jongeren in kwetsbare positie' met een opgetelde ambitie van minimaal 300 wooneenheden in de regio voor eind 2024. Ontwikkel woonzorgvisies waarin deze doelgroep specifiek is opgenomen, zo ook in de prestatieafspraken van gemeenten met woningcorporaties.
  Houd als verdeling het aantal jongeren in kwetsbare positie per gemeente aan:

Gemeente	Jongeren in kwetsbare positie met een woonprobleem	Percentage	Aantal te realiseren wooneenheden voor jongeren in kwetsbare positie
Deventer	210	46%	138
Lochem	53	11%	33
Olst-Wijhe	35	8%	24
Raalte	71	15%	45
Zutphen	90	20%	60
Regio	459	100%	300

- Neem als gemeente het initiatief om met woningcorporaties en zorgaanbieders specifieke woonprojecten op te zetten voor jongeren die tussen wal en schip belanden (zo vanaf ongeveer 16 tot 23 jaar). Maak als woningcorporaties het woning delen voor jongeren mogelijk (zoals de pilot in Lochem). Zet een project op waarbij jongeren kamers huren bij mensen die zich daarvoor speciaal aanmelden. Zorg dat de kamerverhuurder zijn of haar beloning kan houden, als hij of zij een uitkering ontvangt.
- Neem als gemeenten het initiatief bij het zoeken van geschikte (tijdelijke) locaties (zowel bestaand vastgoed als nieuwbouw, zowel flexwonen als reguliere bouw) voor het realiseren van wooneenheden voor jongeren en maak concrete afspraken met woningcorporaties over het realiseren hiervan en de wijze waarop de gemeente hierbij zorgt voor passende ondersteuning en begeleiding.
- Ondersteun woningcorporaties actief om goedkope wooneenheden te realiseren voor jongeren, bijvoorbeeld door het (om niet of tegen gereduceerde waarde) beschikbaar stellen van grond en door het actief meewerken aan juridisch-planologische trajecten. Benut leegstaande hotelkamers, braakliggende grond (in aanloop naar nieuwbouw), leegstaand vastgoed, HAT-eenheden, of andere mogelijkheden die corporaties en andere partners aandragen.
- Een mooi lokaal voorbeeld is het uitbreiden en opschalen van integraal wonen en werken voor (thuisloze) jongeren met een zorgverleden bij Woonzorgcentrum Humanitas Deventer, Adelbold-project /Powerhouses. De vertraagde wereld van de ouderen gaat goed samen met thuisloze/ggz/lvb- jongeren voor het opbouwen hun herstel, structuur en dagritme in een normale omgeving.

Waarom dit advies en maatregelenpakket

- Er is veel druk op betaalbare woningen waarbij verschillende groepen kwetsbare mensen voor dezelfde type betaalbare woningen in aanmerking komen: statushouders, uitstroom vanuit Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang, medisch verblijf GGZ, detentie, etc.
- Er zijn in de regio weinig woningen betaalbaar en geschikt voor jongeren. De woningen voor jongeren die er zijn, zijn met name in Deventer vaak niet bereikbaar voor kwetsbare jongeren, onder meer omdat ze moeten hospiteren of omdat het specifiek voor studenten is. In Zutphen zijn nu al weer wachtlijsten voor de onlangs gerealiseerde jongerenwoningen (particuliere verhuur). In Lochem, Olst-Wijhe en Raalte is ons inziens ook een tekort, alleen de bewijslast is lastiger omdat een deel van de jongeren wegtrekt naar de steden. Dan ontstaat een kip-ei verhaal: trekken ze weg vanwege geen aanbod, of is er geen aanbod nodig omdat jongeren toch wegtrekken?
- Woningcorporaties, in alle vijf gemeenten, geven aan de laatste jaren nauwelijks goedkope wooneenheden te hebben ontwikkeld. De grondprijzen en bouwkosten zijn te hoog voor nieuwbouw. De verhuurdersheffing beperkt de investeringsruimte. Woningcorporaties hebben veel goedkope voorraad afgestoten, dan wel gesloopt.
- Ook ervaren de woningcorporaties met name in Deventer en Zutphen weinig daadkracht en regie vanuit de gemeente(n) bij de zoektocht en ontwikkeling van locaties voor betaalbare jongerenwoningen, terwijl zij dit randvoorwaardelijk achten voor het slagen ervan. Zijn er locaties dan duurt het heel lang voordat er vergunningen worden afgegeven.
- De geïnterviewden geven aan ook weinig variatie te zien in woonvormen voor jongeren in de regio. Variatie in de zin van mate van begeleiding of toezicht en alleen wonen, gemengd wonen of groepswonen. Ook zijn er onvoldoende woonplekken waar jongeren de steun krijgen die ze ontbeerd hebben in hun jeugd: de steunstructuren die normaliter je ouders bieden. Een deel van deze jongeren heeft meer nodig dan sec wonen, want ze vallen uit als ze volledig zelfstandig moeten wonen.
- Veel jongeren, die niet thuis kunnen wonen, zijn aldus overgeleverd aan het ‘bankhoppen’ of, in het gunstige geval, particuliere verhuurders. Naast vele bankhoppers zijn er volgens hulpverleners en jongerenwerkers ook andere marginaal gehuisveste jongeren: op campings, in slechte kamerbewoning, illegale onderhuur, etc.
- Hulpverleners zien dat particuliere verhuurders in met name Deventer en Zutphen soms misbruik maken van jongeren. Zij rekenen bijvoorbeeld kosten voor dingen die helemaal niet gebeuren (glazenwassen bijvoorbeeld). Ook van belang: de huis/ kameruitzettingen die nog plaatsvinden betreffen voor het grootste deel de particuliere huursector.

“Een woonplek vinden is gewoon ontiegelijk moeilijk. Ik heb gewoon een normaal inkomen, want ik ben wel student, maar ik doe BBL. Ik heb gewoon een contract van 24 uur en een normaal vast inkomen. Dus ik weet dat ik het allemaal kan betalen, maar iets vinden is gewoon onmogelijk.”

Advies 4. Maak wonen toegankelijk voor jongeren in een kwetsbare positie

Concrete maatregelen bij dit advies

- Stel in samenwerking van gemeenten en corporaties geld beschikbaar voor de inzet van jongerenwoonconsulenten die bankhoppende of gemarginaliseerde jongeren, veelal in of vanuit jeugdzorg of een onveilige thuissituatie, actief ondersteuning kunnen bieden bij het zoeken van een kamer of woning.
- Geef jongeren op hun 18e een inschrijving bij Woonkeus Stedendriehoek cadeau. Ondersteun jongeren (financieel) met het inschrijven bij Woonkeus Stedendriehoek en andere verhuurders (EigenBouw, Bergkwartier, etc.).
- Neem als gemeente, met woningcorporaties en zorgaanbieders het initiatief om 'samenwoon'-projecten op te zetten voor kwetsbare jongeren vanaf 16 tot 18 jaar en voor jongeren van 18 tot 23 jaar (bijvoorbeeld zoals de woonprojecten voor jongeren in Enschede). Corporaties (of particuliere verhuurders) kunnen de woningen leveren, terwijl de gemeenten zorgen voor adequate ondersteuning bij het wonen, dat wordt geleverd door een geschikte (zorg)aanbieder of informele vormen van steun.
- Sluit aan bij de lokale werk- en wooninitiatieven in de regio zoals de Powerhouses in samenwerking met Woonzorgcentrum Humanitas in Deventer en de Wassstraat in Deventer en Zutphen. Ga in gesprek met de initiatiefnemers voor uitbreiding, samenwerking en monitoring.
- Zorg dat jongeren die nog thuis wonen niet op straat komen te staan als hun ouders een uitkering hebben. Neem op in je beleid en procedures om de kostendelersnorm voor jongeren 21 – 27 jaar in een kwetsbare positie standaard niet toe te passen en onderbouw dit vanuit de gemeentelijke beleidsvrijheid met betrekking tot maatwerk. Instrueer je medewerkers Werk en Inkomen om dit proactief te communiceren naar ouders met een uitkering waarvan je weet dat ze kinderen hebben die volwassen worden.
- Voer Housing First in voor jongeren, waarbij jongeren vanuit een situatie van dakloosheid direct kunnen wonen, zonder dat zij eerst langere tijd in de opvang, bankhoppend of op straat hoeven te verblijven.
- Pas de afspraken voor urgentie/bijzondere bemiddeling/opstapwoningen (dit verschilt per gemeente) aan op die wijze dat de eis dat jongeren actief moeten reageren niet langer leidt tot nijpende situaties en verslechtering van de situatie van jongeren in kwetsbare positie. Ondersteun jongeren, op verzoek van de begeleider of betrokken personen, direct met de inschrijving en het vinden van een passende woning.
- Leg in je afspraken met woningcorporaties omtrent bijzondere bemiddeling in Deventer, Olst-Wijhe en Raalte en in Lochem en Zutphen met opstapwoningen vast dat bij jongeren met een groot risico op dak- en thuisloosheid het criterium van binding voor het verkrijgen van een woning los wordt gelaten.
- Zet in op een versnelling van betaalbare jongerenhuisvesting met begeleiding door de woningcorporaties maximaal te faciliteren in het verstrekken van vergunningen en het organiseren van de randvoorwaarden voor de jongeren, zoals begeleiding en een stabiel inkomen om de huur te kunnen betalen.

Waarom dit advies en maatregelenpakket

- Jongeren kunnen wettelijk gezien vanaf 18 jaar voor een sociale huurwoning inschrijven, waardoor zij pas een aantal jaren later een kamer/studio/woning kunnen bemachtigen. Zo zijn ze in de voor hen kwetsbaarste periode (zeker als zij uitstromen uit jeugdzorg met verblijf of geen veilig thuis hadden) al snel thuisloos. Dit geldt sowieso in Deventer en Zutphen met lange wachttijden, maar ook in Lochem, Olst-Wijhe en Raalte zijn de wachttijden lang, waardoor jongeren vanaf 18 jaar meerdere jaren moeten overbruggen.

- Jongeren moeten zichzelf bij woningcorporaties en andere verhuurders in de regio inschrijven, wat kostbaar is, en actief reageren op woningen (soms zelfs meerdere keren per week). Voor sommigen van hen, zeker als je problemen hebt, is dit volgens hulpverleners teveel gevraagd. Zij zien dat jongeren tussen wal en schip belanden als zij in de problemen komen, omdat zij zich eerst moeten inschrijven en actief reageren voordat ze eventueel urgentie of bijzondere bemiddeling kunnen krijgen. Terwijl er dan al sprake is van een urgente situatie.
- De eis van herkomst/binding met de gemeente wordt in alle gemeenten en door alle corporaties steeds strikter toegepast. Ook in de dorpen, omdat zij vrezen het afvoerputje te worden. Een ongewenst effect is dat hierdoor een deel van de jongeren die al wel in onze regio verblijft, maar een onduidelijke woongeschiedenis hebben, geen woning kunnen vinden.
- Door de (angst voor de) kostendelersnorm zetten sommige ouders hun kinderen uit huis omdat zij anders bang zijn gekort te worden op hun uitkering en/of toeslagen als hun kind inwonend is. In alle gemeenten wordt soms maatwerk geleverd, maar dit is geen standaard werkwijze. En bovendien weten inwoners met een uitkering dit vaak niet.
- Er wordt volgens direct betrokken geïnterviewden weinig gebruik gemaakt van bijzondere bemiddeling omdat professionals ervaren dat er toch geen woningen beschikbaar komen. De regeling van gemeente Deventer met de woningcorporaties waarbij jongeren vanuit de crisisopvang (en vanuit pitstart) een woning of kamer kunnen krijgen lijkt niet bij alle hulpverleners bekend. Dit leidt ertoe dat jongeren onnodig lang in de opvang verblijven, vanuit de opvang alsnog marginaal komen te wonen of via een omweg eerst in een instellingswoning (een woning op naam van een zorgaanbieder) komen te wonen.
- In Zutphen en Lochem worden opstapwoningen vooral toegepast als jongeren vanuit 24uurs-instellingen komen. Daaronder valt ook de crisisopvang.

**“Elk half jaar moet ik bewijzen dat ik nog naar school ga en dan mag ik gewoon blijven wonen. Het zijn ook gewoon klotewoningen.
Bij ons is ook elke dag chaos en iemand die weggehaald wordt in een ambulance, politie. Elke dag feestjes tot 5 uur ‘s ochtends. Word je niet heel happy van. Maar zo lang ik een dak boven mijn hoofd heb ben ik al happy. Ik kan gewoon mijn deur op slot doen en dat is al een fijn gevoel. Dat niemand in jouw space kan komen.”**

**“Ik ben zelf naar Pactum gegaan, omdat ik nergens voor in aanmerking kwam. Ik had geen woonadres, geen inkomen, geen zorgverzekering. Pactum heeft toen met moeite via iemand een kamer gehuurd.
Die kamer heb ik toen weer van Pactum gehuurd. Dat was in een huis met 6 andere mensen, waar letterlijk de wormen uit de doucheput kwamen. Drugsdealers. Ik denk wel meer dan honderd autoradio’s in de keukenkastjes. Dat was behoorlijk heftig.”**

Advies 5. Werk toe naar opvang op maat voor jongeren zo dicht mogelijk bij huis

Concrete maatregelen bij dit advies

- Creëer meer tijdelijke woonplekken voor jongeren met begeleiding dichtbij hun sociaal netwerk (in verschillende vormen, variërend van logeerkamers, tijdelijke woningen) die dak- en thuisloos zijn in plaats van jongeren enkel de gelegenheid te geven gebruik te maken van de nachtopvang en crisisopvang in Deventer.
- Creëer logeerplekken in alle gemeenten, bijvoorbeeld kleinschalige opvang in een zo normaal mogelijke setting (dus bijvoorbeeld niet op het terrein van instellingen). Zorg dat ze voor jongeren een serieus alternatief zijn voor het bankhoppen, illegale kamerhuur of op straat slapen. Maak de regionale Bed en Break plekken toegankelijk voor jongeren zonder vaste verblijfplaats of woonadres.
- Creëer in Deventer een kleinschalige, drempelloze opvang voor jongeren (16-27 jaar) of maak de nachtopvang in Deventer geschikt voor jongeren met een aparte afdeling, bijvoorbeeld, én werk aan de beeldvorming ervan.

Waarom dit advies en maatregelenpakket?

- De wijze waarop op dit moment de nachtopvang is opgezet sluit volgens vele hulpverleners niet goed aan bij de behoeften van jongeren op zoek naar een dak boven hun hoofd. Veel jongeren worden als te kwetsbaar gezien voor een (tijdelijk) verblijf in de maatschappelijke opvang. In de nachtopvang (als pilot nu ook de komende jaren 24-uur per dag beschikbaar) lig je nu nog met meerdere mensen op één kamer, jongeren tussen volwassenen (met complexe problematiek). De situatie na de renovatie (oplevering voorzien medio 2023) en de tijdelijke situatie bieden daarvoor overigens al een oplossing omdat er sprake is van 1-persoonskamers.
- Jongeren willen volgens vele geïnterviewden niet naar de maatschappelijke opvang vanwege een slechte beeldvorming, vanwege angst voor de andere bezoekers, vanwege ervaringen van anderen, vanwege de begeleiding, etc. Veel jongeren komen alleen naar de maatschappelijke opvang voor een postadres en verblijven elders. Dit alles geldt des te meer voor jongeren uit de omliggende gemeenten.
- Er is dan ook geen specifieke opvang voor jongeren, behalve dan Pitstart[6], maar dat is geen drempelloze opvang waar je direct terecht kunt. In de andere gemeenten is ook geen kleinschalige lokale opvang.
- De logeerbedden (Bed en Break) die in alle vijf gemeenten te vinden zijn, zijn niet bedoeld voor mensen die geen vaste verblijfplaats of geen woonadres hebben.
- Hulpverleners missen tijdelijke woonplekken, voor als een jongere even geen (t)huis heeft (soms volstaat al een aantal dagen) of voor als een jongere even tijdelijk (minimaal 3 weken) uit zijn thuissituatie moet.

[6] Pitstart is een jongerenproject van Pactum, Iriszorg en Tactus in Deventer. Zij bieden begeleiding en opvang aan dak- en thuisloze jongeren van 18 tot 27 jaar, Het doel is toewerken naar een stabiele situatie met zelfstandige huisvesting.

In de regio is sprake van de volgende vormen van Maatschappelijke Opvang:

- nachtopvang: maatschappelijke opvang waarbij gedurende de avond en nacht onderdak en begeleiding wordt geboden (voorlopig als pilot 24-uur per dag beschikbaar);
- crisisopvang: maatschappelijke opvang, waarbij 24-uurs toezicht en begeleiding op de locatie aanwezig is, en bedoeld voor personen die de thuissituatie plotseling hebben (moeten) verlaten en niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving;
- ambulante crisisopvang: maatschappelijke opvang waarbij de begeleiding op gezette tijden op de locatie van de aanbieder geboden wordt en voorts 24-uur per dag telefonisch oproepbaar en desgewenst binnen 30 minuten op de locatie aanwezig is, en bedoeld voor personen die de thuissituatie plotseling hebben (moeten) verlaten en niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving.

“Wat ik het meest vervelendste vond, was dat ze bij IrisZorg zeiden dat ik mijn eigen begeleiding op moest geven voor een zelfstandige woonplek. Terwijl... mijn begeleiding was eigenlijk het enige... dat vond ik heel erg. Waarom dan? Mijn begeleiders kennen mij al heel goed. Ze weten precies hoe ze me moeten helpen. En dan zou ik dat moeten opgeven om vervolgens daarheen te gaan. Dat kan er bij mij echt niet in.”

“Ik ben naar de manegestraat gegaan. Daar zat ik op de groep waar wel drank en drugs gebruikt mochten worden. Die is nu ook gesloten omdat we er een bende van hebben gemaakt. We mochten daar alles doen wat god verboden had. Maar dat is niet goed voor een crisisopvang. De begeleiding is ook gewoon heel slecht.”

Advies 6. Sluit met hulp en ondersteuning veel meer aan bij de behoeften en belevingswereld van jongeren

Concrete maatregelen bij dit advies

- Op papier is het al geregeld, maar in praktijk lukt het niet altijd. Maak daarom als gemeentelijk uitgangspunt van beleid en faciliteer de uitvoerende werkers dat er tijdig en koste wat kost iemand duurzaam naast jongeren uit de jeugdzorg (jeugd-GGZ, jeugddetentie, jeugdzorg) staat als hij/zij 18 wordt. Dat kan met behulp van eigen netwerk (JIM), jongerenwerker, mentor, (thuis)coach, zolang het iemand betreft die naast de jongere blijft staan, ondanks allerlei veranderingen in zijn/haar leven.
- Zet als jeugdzorgorganisaties veel meer in op het ondersteunen van (jeugd)hulpverleners (met name woonbegeleiders) bij het geleidelijk begeleiden naar volwassenheid (en de gevaren die daarbij horen) én het regelen van de (praktische) basis. Dit is voor woonbegeleiders in de jeugdzorg geen gesneden koek, waardoor belangrijke zaken gemist worden, en jongeren onvoldoende voorbereid zijn als zij 18 jaar worden. Spreek als gemeenten zorgaanbieders daarop aan (in je accountgesprekken, bij de inkoop, etc.) en besteed aandacht aan de praktische basis op orde krijgen.
- Zorg als gemeente dat bemoeizorgers en andere hulpverleners jongeren daadwerkelijk iets te bieden hebben, variërend van een uitkering, kwijtschelden (deel van) schulden, toegang tot een wooneenheid, een (gesubsidieerde) werkplek, etc. Organiseer het zo dat bemoeizorgers en hulpverleners daadwerkelijk mandaat en doorzettingsmacht hebben en snel kunnen schakelen met de specialisten op deze gebieden.
- Er is met name in Zutphen en in Deventer een aantal (kleine) aanbieders heel goed in staat om naast de jongeren te staan en ze niet los te laten. Overweeg daarom om in Zutphen de budgetplafonds los te laten bij deze specifieke aanbieders voor jongeren in kwetsbare positie. Of, en dat geldt voor alle gemeenten, ga werken op basis van (aanvullende) subsidies met deze specifieke aanbieders, zodat zij flexibiliteit kunnen behouden in het weerbarstige werken met jongeren (als een voorliggende voorziening, zoals bijvoorbeeld in Lochem).
- Neem als jeugdzorgregio's (samenwerkende gemeenten) bij de volgende ronde van inkoop in de jeugdzorg een aantal belangrijke punten uit dit rapport mee, zoals de wijze waarop jeugdzorg aansluit bij jongeren, naast hen staat en flexibel daarin is en de wijze waarop de praktische basis van jongeren op orde moet zijn. (NB. In de komende inkoopronde in de regio IJsselland wordt er in ieder geval al ingezet op betere toepassing van het toekomstplan en samenwerking tussen de verschillende toegangen).
- Organiseer als gemeente je dienstverlening zodanig dat deze aansluit bij de jongeren in plaats van andersom: dat de jongeren zich moeten voegen naar de gemeentelijke dienstverlening. Zet als gemeente structureel ervaringsdeskundigheid in bij je dienstverlening, of ten minste om je inzet en werkwijze te toetsen. Je dienstverlening en bejegening kun je op deze wijze met input van jongeren verder verbeteren.
- Vraag jongeren en jonge communicatie experts om kritisch mee te kijken naar de vindbaarheid, dienstverlening en communicatie uitingen van onder meer jongerenwerk, Centrum voor Jeugd en Gezin, Konnected en andere diensten voor jongeren: wat kan beter? Zorg voor een meer ontspannen, eigentijdse toegankelijkheid en communicatie.
- Maak het contact van een jongere met de gemeente of instanties veel informeler. Organiseer je frontoffice zo dat medewerkers bijvoorbeeld werken op plekken waar veel jongeren komen. Verken of je ook dienstverlening in het weekend kunt organiseren. Zorg dat je alles regelt wat er geregeld moet worden bij het eerste loket waar jongeren komen, dat is vaak Werk & Inkomen.

Waarom dit advies en maatregelenpakket?

- De (jeugd)zorg functioneert volgens geïnterviewden, door de wijze waarop we het hebben georganiseerd, als een piepsysteem. Daardoor ervaren geïnterviewden dat we vaak te laat bij jongeren zijn en onvoldoende aansluiten bij hun behoeften. Het gevolg is ook mede dat in de hulp, zorg en ondersteuning veel brandjes worden geblust maar niet altijd de tijd, mogelijkheid en expertise bestaan om dieper te kijken naar de echte oorzaken. Er wordt te weinig systemisch gewerkt. De ervaring van hulpverleners is dat pas als het helemaal mis gaat er van alles mogelijk is.
- De hulpverlening is volgens geïnterviewden veel te hoog over met hoogopgeleide oplossingen. De basis is volgens hen niet op orde: concrete oplossingen voor de jongeren in hun dagelijkse leven.
- Heel veel van de jongeren hebben te maken gehad met jeugdzorg. Jongeren ervaren dat ze het probleem zijn, hun eigen dossier. De ervaring van jongeren is dat de hulpverlening stopt, niet onvoorwaardelijk is. Hulpverleners geven aan 'weinig' te kunnen bieden op gebied van werk, voldoende inkomen en wonen waardoor het lastig is de jongeren zover te krijgen hulp te accepteren.
- De nieuwe wijkagenten krijgen volgens de politie minder een sociale functie, maar moeten meer signaleren en dan direct verwijzen zonder zelf contact te leggen. Dit vraagt van anderen, zoals sociaal teams of bemoeizorgers, dat zij nog meer outreachend werken. Terwijl er tegelijkertijd een verschraling van zorg wordt ervaren. Welzijnsorganisaties hebben veel kennis van gezinnen, maar lijken, in ieder geval in Deventer, onvoldoende benut te worden bij de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren.
- Ondanks de introductie van het toekomstplan missen hulpverleners en medewerkers van sociaal teams een geleidelijke overgang vanuit jeugdzorg naar volwassenheid. Dat vinden zij meer omvatten dan de wettelijke 18-/18+ overgang. Het gaat om stapsgewijs meer verantwoordelijkheden en vrijheden krijgen nog in de jeugdzorg, met daarnaast praktische hulp: voldoende inkomen, een veilige plek, ondersteuning, school of werk etc. Hulpverleners geven aan dat het een doolhof is om alles te weten wat geregeld moet worden voor een jongere.
- Jongeren geven aan dat het een probleem is dat jonge meiden uit de jeugdzorg de prostitutie ingaan en dat jongens gaan dealen. Er is geen voorlichting in de jeugdzorg over de risico's, gevaren en betere alternatieven.
- De dienstverlening van alle vijf gemeenten en andere instanties voor de jongeren lijkt lang niet altijd aan te sluiten bij de jongeren. Veel jongeren hebben moeite met regels, afspraken, etc, terwijl zo wel veel gewerkt wordt en procedures zijn ingericht. Er wordt dan ook (te) weinig coulance ervaren vanuit diverse overheidsdiensten, als jongeren zich niet houden aan afspraken of procedures. Ook is veel communicatie formeel, waardoor jongeren een drempel ervaren om hulp te vragen.
- In het helpen van jongeren voelen hulpverleners in enkele gemeenten zich nogal eens alleen staan. Zij hebben heel vaak de gemeente nodig om dingen voor elkaar te krijgen, maar zij ervaren niet altijd de steun van de gemeente. Bijvoorbeeld met het vertrouwen in de hulpverlener bij het verstrekken van een toekenning of indicatie. De steun heeft ook betrekking op het regelen van zaken, waarbij met name na 17u of in het weekend, juist wanneer het meeste met de jongeren gebeurt, de gemeente niet bereikbaar is.
- Tegelijkertijd is er vanuit geïnterviewden ook de nodige kritiek op de hulpverlening. Menig hulpverlener houdt zich aan de regels, maar veel jongeren passen niet in dat straatje. In het algemeen gesteld wordt gesteld dat vooral de grotere zorgaanbieders binnen de kaders van indicaties en werktijden en werken de kleine zorgaanbieders flexibeler op basis van behoeften van de jongeren.
- Een mooi lokaal voorbeeld is de aanpak van het Baken in Lochem waar de thuiscoach (in de gezinnen/vraagbaak voor jongeren) en de jongerenwerker (= deels ambtenaar en deels uitvoerend outreachend jongerenwerker) als 'voorziening' worden ingezet.
  Zij hebben zo de gelegenheid om jongeren 24uur/7dagen en jarenlang te volgen en flexibel te ondersteunen, waar nodig, om erger te voorkomen.

“Ik heb begeleiding bij HalteZ omdat mijn begeleiding bij Pactum vastliep. Ik had het gevoel dat ik niet geholpen werd, dat ik niet serieus genomen werd. Als dit niet goed was gegaan, was ik helemaal klaar geweest met hulpverlening, voor altijd sowieso. Als ik dit niet had gehad, weet ik niet waar ik nu was geweest. Het zijn gewoon alle stomme regels, waar ze zich eigenlijk aan moeten houden. Je kan echt het verschil merken tussen mensen die echt met hart en ziel in het vak zitten. Dat merkt elke jongere.”

“Ik heb zelf ook in de jeugdzorg gezeten, als kind had ik daar toen mee te maken. Ik vind alles halfbakken werk. Je wordt van het kastje naar de muur gestuurd. Je moet van daar naar daar naar daar naar daar en oh daar wordt weer een stempel opgedrukt. Ik vind dat overal te snel een stempel wordt opgedrukt.”

“Op vrijdag voedselbank. Dan heb ik het geluk dat mijn begeleider met me kan rijden, maar dat zal officieel ook niet mogen. Het is gevaarlijk als het sociaal team het hoort. Dat heeft directe consequentie. Maar ik heb niemand anders in mijn omgeving die kan rijden en met de fiets is het niet te doen.”

Advies 7. Werk veel integraler aan de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren op basis van ambitie, gezamenlijkheid en vertrouwen

Concrete maatregelen bij dit advies

- Creëer veel meer gezamenlijkheid en regie op de aanpak van dak- en thuisloze jongeren in de regio en binnen de gemeenten afzonderlijk. Zie hiertoe de aanbevelingen over het vervolg in hoofdstuk 2 van dit rapport. Zorg ervoor dat financiering van gemeenten geen reden mag zijn dat jongeren tussen wal en schip belanden.
- Ontwikkel met de uitvoerende werkers en beleidsmakers een gezamenlijke visie op de aanpak van dak- en thuisloosheid en vertaal dat naar leidende principes zodat dit als toetsingskader voor alle betrokken professionals gaat gelden in hun dagelijkse afwegingen in de praktijk.
- Stimuleer als gemeente en instanties pro-actief dat medewerkers coulance mogen hebben met kwetsbare jongeren. Stimuleer en ondersteun medewerkers van gemeenten om maatwerk te bieden aan jongeren, creëer een cultuur waarin fouten maken mag, waarin het okay is als nog niet alle vinkjes zijn afgevinkt. Benut daarvoor bijvoorbeeld in bepaalde situaties de Doorbraakmethode (https://www.doorbraakmethode.nl/).
- Maak als speerpunt van de werkwijze bij de sociaal teams, Wmo, Burgerzaken, Jeugd en Participatiewet medewerkers dat jongeren zo min mogelijk hun verhaal steeds opnieuw moeten vertellen. Zoek daarin veel meer de samenwerking met partners en begin met het ophalen van het verhaal bij de partners (jongerenwerker, school, hulpverlener, etc), zodat je de uitvraag bij de jongere zelf korter en compacter kunt houden.
- Ga als regio in gesprek met de Zorgkantoren over de realisatie van voldoende adequate woonzorgvoorzieningen voor jongeren in de regio, met het CIZ over lange wachttijden en procedures en met Zorgverzekeraars over GGZ en Verslavingszorg. Verken daarnaast met de lokale GGZ en Verslavingszorg partijen welke oplossingen mogelijk zijn indien wachttijden en procedures op korte termijn niet verkort kunnen worden, bijvoorbeeld in de vorm van overbruggingszorg.
- Ga als regio in gesprek met zowel de GGZ en Verslavingszorg als Justitie/ Penintaire inrichtingen over de nazorg die zij leveren bij uitstroom na opname en de hiaten die daarin zichtbaar zijn met alle gevolgen van dien voor terugval.
- Verken met name in Deventer in hoeverre een project over gegevensdeling (opnieuw) moet worden doorlopen, om te zorgen dat het gebrek aan informatie-uitwisseling geen sta in de weg vormt voor het tijdig signaleren en hulp bieden aan jongeren. Analyseer bijvoorbeeld casus-gewijs hoe de informatie-uitwisseling verliep en in hoeverre dat (tijdige) hulpverlening in de weg stond.
- Trek gezamenlijk en gestructureerd (niet op ad hoc basis) op met een diverse groep ervaringsdeskundige jongeren om te leren hoe beleid, procedures en maatregelen kunnen worden verbeterd zodat dit beter aansluit op wat de jongeren nodig hebben, hoe jongerendaklоosheid te voorkomen en wat hen verder helpt op weg naar een zelfstandige toekomst. Benut, faciliteer en ondersteun hiertoe onder meer het Jongerenpanel i.o in Deventer, zorg dat de jongeren zien en horen wat er gebeurt met hun input.

Waarom dit advies en maatregelenpakket?

- De problematiek van dak- en thuisloze jongeren is complex en raakt verschillende afdelingen binnen gemeenten. Ook zijn er veel afhankelijkheden met andere wettelijke kaders (waar gemeenten geen sturing over hebben), zoals knelpunten in de GGZ en Wet langdurige zorg (Wlz), zoals wachttijden op behandelingen en contra-indicaties om überhaupt hulp te krijgen. Een punt van aandacht is ook de nazorg bij detentie en de nazorg bij de GGZ en Verslavingszorg. Deze is onvoldoende lang, onvoldoende intensief, waardoor te vaak sprake is van terugval in oude netwerken en oud gedrag en dientengevolge de problemen.
- Op deze afhankelijkheden heb je als gemeente of hulpverlener weinig tot geen invloed, waardoor het volgens de uitvoerende medewerkers soms lastig is om goede ondersteuning te kunnen bieden. Ook binnen gemeenten kunnen de diverse afdelingen soms gescheiden werelden zijn. Is er voldoende regie over de afdelingen heen met een gestructureerde aanpak, vroegen meerdere
  geïnterviewden zich af. Binnen de regio kijken gemeenten volgens hulpverleners geregeld naar elkaar als het onduidelijk is wie aan zet is om een jongeren te ondersteunen.
- Er is vaak geen overbruggingszorg in geval jongeren wachten voor een behandeling van zorg gefinancierd vanuit de zorgverzekeringswet of Wlz. Zorg toegekend krijgen vanuit de Wlz is bovendien een hoop gedoe. Dit leidt tot machteloosheid bij zowel jongeren als hun begeleiders. In sommige gemeenten vindt hierover het gesprek plaats om te
  kijken of vanuit de Wmo overbruggingzorg op maat kan worden geleverd.
- Er zijn veel verschillende beelden over dak- en thuisloze jongeren. Oude beelden komen niet meer overeen met de profielen, kenmerken en achtergronden van de huidige groep thuisloze jongeren, waardoor het lijkt alsof ze er niet zijn, en er daarom ook geen specifiek beleid en aanpak nodig zijn. Door jongerenparticipatie met dak- en thuisloze jongeren een duidelijke plek te geven in de ontwikkeling van de aanstaande actieprogramma's en het beleid (wijzigingen) verkleint dit de kloof tussen de systeem- en leefwereld en zullen beleid en praktijk beter aansluiten.
- In de hulpverlening gaat het vaak over veel schijven, zo is de ervaring van menig geïnterviewde. Jongeren moeten vaak 6 tot 7 gesprekken voeren voordat er überhaupt iets gebeurt. Veel medewerkers van gemeenten zijn gebonden aan protocollen en regels waardoor snel hulp bieden bij jongeren lastig is. Teams die indicaties afgeven doen gesprekken met jongeren opnieuw. Er zijn ook nogal eens wisselingen onder consulenten in de sociaal teams bij meerdere gemeenten. Dat doet afbreuk aan kennis, netwerk, ervaring en snelheid. Ook tussen scholen, de gemeente en de zorg is ondanks een verbeterslag de afgelopen nog altijd de nodige ruis. Het komt geregeld voor dat er een strijd is tussen ouders, leerplicht, zorg en school over wie aan zet is voor een jongere: met name omdat veel problematiek systemisch is.
- De afspraken en werkwijze rond gegevensdeling lijken soms een succesvolle, vroegtijdige aanpak in de weg te staan. Wat mag/moet de gemeente, hulpverlening, school, etc. delen en op welk moment? Een heel aantal geïnterviewden vindt dat dit met name in Deventer verbeterd kan worden.

“Dimence was poep! Alles daar moet via regeltjes, en die regeltjes slaan helemaal nergens op. Ik heb me in oktober 2019 aangemeld voor een depressiebehandeling. Ik ben nog steeds niet begonnen. Ik heb wel antidepressiva gehad, geen behandeling. Daarnaast psychomotorische therapie gehad, afgerond. Was niet helpend.

Toen wilden ze me cognitieve gedragstherapie geven voor depressie, maar dat kon niet omdat ik blowde. Dus moest ik eerst de verslavingspsychiatrie in. -lacht- ja. Daar stond een wachtlijst op. Eindelijk die wachtlijst af. Dat afgemaakt, werkte ook niet. Dus toen moest ik een ADHD psychotherapiegroep volgen. Ook afgemaakt. Nou dat ging de helft alleen maar over ASS, dus daar had ik niks aan (autisme spectrum stoornis.) Dat is niet helpend. Toen hebben ze een diagnostisch onderzoek gedaan. Want ze konden niet een behandeling voor depressie geven, zonder een label daaraan vast te plakken. Volgens hun boekje. Dus ik dacht, oke, test me maar op ass dan. Dat kwam er niet uit, maar ze vonden het wel nodig om even het label borderline op me te plakken. Ik ben het daar niet mee eens. Dus ik krijg geen behandeling nu daar, tenzij ik het label borderline accepteer. Ik kan voor een second opinion gaan, de second opinion in Deventer kan ik alleen maar bij Dimence.” -lacht-

“Ja, wiet en alcohol. Dat was echt wel voor mij, met alles wat je mee maakt is het makkelijk om het niet te voelen en om de stress een beetje weg te krijgen. Maar da’s natuurlijk ook een dingetje met het aanmelden bij Iriszorg, met de indicatie. Ja en het probleem was ik mocht ook niet bij Tactus, want je mag niet naar een kliniek toe als je geen vast woonadres hebt.”

“Mijn broertje heeft ook een half jaar vastgezeten en had zoveel zorgvragen, op de voorwaarde dat hij vrijkwam. Enige wat hij heeft gekregen is een appartement van Iriszorg. Hij is nu al een half jaar of drie kwart jaar weer vrij. Hij heeft nog steeds geen agressietraining gehad, helemaal niks. Terwijl het de voorwaardes waren dat als hij vrijkomt, moest hij gelijk aan de slag. Ze doen nog steeds niks.”

Bijlage 1 - Gesprek met jongeren

27 jaar
Ik heb eerst een relatie gehad van 4 jaar, die relatie is net een half jaartje uit, waardoor ik dakloos ben geraakt want ik woonde samen met hem, onder zijn punten in zijn huis.
Ik heb eigenlijk alles achtergelaten, waardoor ik ook dom ben geweest om me niet te laten herinschrijven bij de woningbouw. Ik heb precies hierboven gewoond, wat ik eigenlijk heb laten gaan voor hem. Heel dom maar het komt wel weer goed. En daardoor ben ik wel dakloos geraakt. Ik kan wel bij een vriendin wonen. Mijn vriendin is nu zwanger, en dus ik moet daar nu gewoon weg. Van de week heb ik daar ruzie gemaakt dus ik moet daar nu sowieso weg.

In de weekenden sliep ik dan bij mijn moeder, want mijn moeder heeft een relatie dus die is dan bij haar vriend. Dus in het weekend zit ik bij mijn moeder en doordeweeks zit ik daar.
En een huis vinden is gewoon ontiegelijk moeilijk. Ik heb gewoon een normaal inkomen, want ik ben wel student, maar ik doe BBL. Ik heb een gewoon een contract van 24 uur en een normaal vast inkomen. Dus ik weet dat ik het allemaal kan betalen, maar iets vinden is gewoon onmogelijk. Het maakt me niet uit, al zet je me nu in een kamer, het is gewoon niet te doen. Als je mij nu een woning geeft hier, de kleinste kamer hier, ik neem 'm per direct aan.

Ik heb me opnieuw laten inschrijven, dus alle lotingwoningen daar reageer ik op. Word ik 15e, wat een kutpositie. Per huis wordt gewoon 400 reacties gegeven, het is gewoon niet te doen.
Ja dan heb ik gelukkig de leeftijd dat huurtoeslag mogelijk is voor mij, want als je nog jonger bent heb je daar ook geen recht op. Dus dat is mijn voordeel dat ik dat allemaal wel kan krijgen. Maar het is allemaal particulier, vind maar eens wat particulier. Het is allemaal 800, 900 euro, ja hoe wil je dat gaan betalen? Dan heb je geen recht op huurtoeslag.
Ook voor een studentenwoning kom ik niet in aanmerking. BBL komt nergens voor in aanmerking. Ik heb voldoende geld, dus ik kan best wel iets huren, maar ik mag het niet huren. Dus dat is eigenlijk best wel krom.

Ik kan niet permanent bij haar moeder wonen. Daar hebben we het wel over gehad. Ik hoop eigenlijk dat ze zo snel mogelijk zou gaan samenwonen. Ik heb haar echt geprobeerd de deur uit te drukken, van het wordt tijd dat jij gaat samenwonen. Ik heb het echt geprobeerd. Ik hoop dat ze er wel over na gaat denken, dan kan ik me in haar huis inschrijven. Zij heeft geen uitkering ofzo, dus ik mag me daar gewoon laten inschrijven. Maar dat ze dan zelf haar eigen huis kan behouden. Mocht de relatie mislukken.Als ik een nieuwe relatie heb, kom je maar bij mij, ga ik jou de deur uit trappen. Ik ga nooit meer samenwonen zomaar op iemands naam.

Afhankelijk zijn van een vriendin voor woonruimte heeft hun vriendschap "verpest."
Zij heeft een koophuis en woont samen met haar vriend. En nu is ze ook zwanger, dus hormonen spelen ook mee. Ik heb een andere levensfase dan hun hebben op dit moment. Ik ben nu een beetje van lang leve de lol en dat hebben hun natuurlijk helemaal niet.
Maar ik heb nu dan van de week toevallig ruzie gehad, dus nu moet ik daar sowieso weg. Dus ik moet nu op stel en sprong echt wel wat gaan vinden. Het probleem is puur een woning. Geld is het probleem niet. Dat is het enige nadeel, een woning vinden in deze tijd.

Mijn werk is mijn enige houvast op dit moment in mijn leven. Op maandag heb ik altijd gewoon school, en voor de rest heb ik onregelmatige diensten, maar het is de enige structuur die ik heb op dit moment. Mijn studie red ze met 'pijn en moeite', ik heb vertraging opgelopen. Daarom ga ik zo een tussenjaar nemen. Ik wil bewust eerst mijn leven stabiel hebben voor ik ga beginnen aan niveau 4. Maar nu gaat het opzich wel redelijk oké. Ik kan het nog aan.

Ik heb mezelf gewoon aangemeld, ik heb de opleiding al 2012 al gedaan maar niet afgerond. Twee weken voor mijn eindexamen werd ik ontslagen. Ik dacht ik ga weer iets nuttigs doen met mijn leven. Dus ik heb gewoon opgebeld naar Carinova in de Coronaperiode, toen zei ze 'je bent per direct aangenomen'.

Carinova betaalt mijn opleiding, mijn boeken. Ze hebben alles voor me betaald. Ze betalen ook mijn maandelijks inkomen. Ze betalen zelfs 4,5 uur per dag uit voor school. Ik hoef maar 19 uur per week te werken, dan zit ik op een loon van 1300 euro.Ik moet drie jaar in dienst blijven, omdat ze mijn opleiding hebben vergoed. Dus ik heb drie jaar vastigheid.

Ik heb sowieso nooit een uitkering gehad, ik heb er altijd voor gezorgd dat ik zelf werk. Dus dat is wel mijn voordeel. Ik heb altijd geleerd, je moet voor je eigen centjes werken. Ik heb jaren in de verkoop gezeten, deur aan deur. Ik heb altijd wel 40 uur gewerkt. Ik heb het ook wel moeilijk hoor, maar als ik dit nu ga opgeven blijf ik in dat cirkeltje zitten. Als ik nu mijn opleiding ga halen heb ik gewoon mijn inkomen. Heb ik gewoon werk. Dat is gewoon het belangrijkste. Het combineren van alles is heel moeilijk. Je zwerft rond, dan slaap je daar, dan slaap je daar. Het is wel heel pittig. Ik heb voor mezelf gewoon de afspraak ik moet deze opleiding gewoon afmaken. Want als ik deze opleiding niet afmaak zit ik alleen nog maar verder in de shit.

Ik heb zelf bij Iriszorg gezeten daar aan het begin van de Polstraat. Maar je krijgt gewoon een kamer, een eigen kamer. Was ook geen kamer. Je betaalt daar 600 euro huur en daar krijg je niks van terug. Je krijgt geen huurtoeslag, helemaal niks. Toen ben ik naar de Manegestraat gegaan. Daar zat ik op de groep waar wel drank en drugs gedaan mocht worden. Die is nu ook gesloten omdat we er een bende van hebben gemaakt. We mochten daar alles doen wat god verboden had. Maar dat is niet goed, voor een crisisopvang. De begeleiding is ook gewoon heel slecht.

Ik ben vroeger ook dakloos geweest en heb vanuit huis weinig over geld geleerd. Ze is nu bijna schuldenvrij. Het was een traject van drie jaar. Maar ik hoefde maar 8 procent af te lossen van al mijn schulden. En omdat ik altijd werkte kon ik het zo snel mogelijk aflossen. Uiteindelijk hebben zij alles afbetaald en had ik nog maar één schuld bij de gemeente. En die betaal ik elke maand af met 77 euro. De rest heb ik alleen maar aan mezelf. Zo veel vaste lasten heb ik niet.

Ik heb zelf ook in de jeugdzorg gezeten, als kind had ik daar toen mee te maken. Ik vind alles halfbakken werk. Je wordt van het kastje naar de muur gestuurd. Je moet van daar naar daar naar daar naar daar en oh daar wordt weer een stempel opgedrukt. Dat is dit en dat. Ik vind dat overal te snel een stempel wordt opgedrukt. Zoals begeleid wonen, ik was 18 en van mijn 17 tot mijn 18e zat ik bij Ambiq. Ik werd gewoon op straat gegooid, toen heb ik dus mijn IQ test vervalst toen ik achttien was, want je komt niet in aanmerking anders voor hulp.

Ik heb ook op een woongroepen enzo gezeten, crisisopvang heb ik ook gezeten. Het is allemaal wat langer geleden. Waardoor ik het ook echt niet meer wil. Dus daarom heb ik zo iets van ik moet gewoon werken en geld hebben, want als je geld hebt kom je echt een heel eind.

22 jaar

Het begon sowieso toen ik uit jeugdzorg kwam. Jeugdzorg had niks voor mij geregeld. Het was van 'Je bent 18, zoek het uit'. Toen ben ik voor een nacht bij de nachtopvang geweest. Dat was heel heftig, doodeng. Daar kon ik verder niks regelen. Toen heeft mijn vader gezegd ik boek een ticket voor je naar Australië. Dan kom je maar naar Australië voor een maand.

Hij is niet in staat om voor mij te zorgen, dat sowieso niet. Hij heeft geen stabiel inkomen, drugsgebruiker. Dat wordt m ook niet. Voor de maand dat ik daar ben geweest was ook heel stressvol. Maar beter als elke nacht in de nachtopvang moeten slapen. Toen ben ik al mijn spullen dus kwijtgeraakt. Dat moest allemaal weg, ik kon dat nergens opslaan. Toen kwam ik terecht bij Zorgtendens. Dat was begeleid wonen, met vier mensen in zo'n huis. ik had een 8 uurs indicatie.

Ik heb een motorongeluk gehad, waardoor ik mijn enkel heb verbrijzeld. Toen kwam ik de trap niet meer op. Dus toen heb ik mijn kamer opgegeven bij Zorgtendens.
Toen ben ik bij mijn vriend in gaan wonen, toen ging het uit en toen moest ik het maar even uit zien te zoeken. Ik had verder niemand, geen netwerk ofzo, waarop ik kon terugvallen. Dus dat was bestwel chaos. Toen hebben we nog naar Iriszorg gebeld, naar al die opvangen zowel. Maar overal was het gezeik. Bij de ene kon je bijvoorbeeld drie maanden blijven, maar moest je vervolgens wel een plan hebben waar je daarna ging wonen. Dat kon niet langer dan drie maand.

Ik durfde oprecht gewoon niet naar die opvang, want ze zeiden tegen me, dan moest je voor vijf uur je melden, en dan verder de hele avond binnenblijven. Dan kon je daar in de zaal gaan slapen met meerdere mensen. Gelukkig had ik dan niet naar het gemengd gehoeven. Daar ben ik natuurlijk wel panisch voor. Als jong meisje wil je niet bij mannen gezet worden. Maar dan kom je alsnog wel bij heel veel types waar je niet wilt zijn. Er werd wel veel gewaarschuwd voor drugsgebruik en drankgebruik en dat je er wel moest opletten, dat het niet een fijne plek is om te zijn. En ik maakte me echt zorgen om mijn waardevolle spullen. Dingetjes van mijn moeder die ik echt veel waarde hebben voor mij. Waar moet dat dan heen, wat als dat gepakt wordt of ik weet niet veel wat. Ja dat was echt wel heel erg stressvol.

Het is echt heel bizar. Ik kon een paar tasjes meenemen, maar goed mijn vriend had alles al naar het balkon gedaan. Die deed de deur dicht en zei je zoekt het maar uit.Wat ik het meest vervelendste vond, was dat ze zeiden dat ik mijn eigen begeleiding op moest geven om daarheen te gaan. Dat vond ik heel erg, waarom dan? Mijn begeleiders kennen mij al heel goed. Ze weten precies hoe ze me moeten helpen. En dan zou ik dat moeten opgeven om vervolgens daarheen te gaan. Dat kan er bij mij echt niet in.

Hij heeft me op een gegeven moment terug gelaten. Ik ben toen bij zijn klasgenootje gaan wonen wat ik nauwelijks kende, die zei toen 'kom dan maar bij mij'. Daar ben ik toen nog geweest. Dat was ook best wel een drama, binnen twee weken was ik daar ook al weg."

Ik heb nu gelukkig mijn eigen kamertje via Duwo. Ik ben echt heel snel eigenlijk aan mijn huisje gekomen, deze keer. We hebben heel veel ook wel slechte dingen meegemaakt. Ik heb echt een beetje het gevoel van, ik kan er zomaar uitgezet worden en dan moet ik het zelf uitzoeken. Dus hoe ga je daar dan mee om? Dat is echt wel de meest stressvolle periode van mijn leven. Sowieso.Om de stress te onderdrukken begon ik alcohol en wiet te gebruiken. Toen ik iets aan de verslaving wilde doen, kon ik eerst niet opgenomen worden bij Tactus, omdat ik geen woonadres had.

Ik moet elk half jaar een bewijs aanleveren dat ik nog studeer. Het zijn ook gewoon klotewoningen. Bij ons is ook elke dag chaos en iemand die weggehaald wordt in een ambulance, politie. Elke dag feestjes tot 5 uur 's ochtends. Wordt je niet heel happy van. Maar zo lang ik een dak boven mijn hoofd heb ben ik al happy. Ik kan gewoon mijn deur op slot doen en dat is al een fijn gevoel. Dat niemand in jouw space kan komen.

Het is voor mij niet mogelijk om naast m'n studie te werken. Ik ben afhankelijk van de individuele studietoeslag van 300 euro per maand. De regels zijn veranderd, waardoor ik door een arts van de gemeente gekeurd moet worden. Ik wacht nu al twee maanden voor een gesprek. 1 juli is het al veranderd. Dus nu heb ik alleen maar die 856 euro studietoeslag. Ik heb zelf gebeld, dat ik nog steeds niks op mijn rekening had gezien, hoe zit dat? En toen heeft ze gezegd dat ze het ging navragen, ik werd later teruggebeld. Toen heeft ze me dus teruggebeld en verteld dat er iemand nieuw is gekomen, dat ze me moeten teleurstellen en dat ze wouden dat ik via een arts bij de gemeente dat die mij ging onderzoeken. En als ze vonden dat ik ook maar 1 uurtje per week kon werken, dan verviel die 300 euro meteen. Tot ik dat gesprek heb, krijg ik die 300 euro niet. En ik heb nog steeds niks van ze gehoord en het is al een paar maanden. Ik heb daar denk ik 2 maanden geleden iets van gehoord. Toen vroeg ik 'waarom duurt het zo lang?' want ik wachtte toen al best wel een tijdje. Toen zei ze 'weet je, we hebben zo veel mensen die aan het wachten zijn, je moet gewoon op je beurt wachten. Tot die tijd kunnen we niks'.

Ik betaal ook een bewindvoerder. Ik ben niet heel happy met hem. Er worden veel rekeningen betaald, terwijl, daardoor kan ik dan geen laptop kopen voor school. Maar zonder laptop kan ik niks, we werken alleen maar met online licenties.
Als ik bepaalde producten nodig heb, kan ik dat gewoon niet halen omdat het aan andere dingen opgaat. Ik heb ook vaak genoeg geen weekgeld gekregen, terwijl hij dan wel de bewindvoerderskosten had betaald. Dus dat ik dan de hele week niks te eten had. Gelukkig kon ik dan bij mijn vriend terecht, die best wel veel voor mij betaalt. Zonder hem had ik nu wel een heel groot probleem gehad. Ik heb nog steeds geen laptop, dus ik gebruik die van mijn vriend.

Ik ben wantrouwend naar zorg en begeleiding. Het zijn gewoon alle stomme regels, waar ze zich eigenlijk aan moeten houden. Je kan echt het verschil merken tussen mensen die de opleiding hebben gedaan dus die doen het werk maar gewoon, of mensen die echt met hart en ziel in het vak zitten. Dat merkt elke jongere. Toen ik bij Halte Z kwam, dat was echt mijn laatste optie. Als dit niet goed was gegaan, was ik helemaal klaar geweest met hulpverlening, voor altijd sowieso. Als ik dit niet had gehad, weet ik niet waar ik nu was geweest.

24 jaar
In 2019 ging het niet zo goed met mij, ik had een depressie. Ik werd ontslagen bij mijn baantje bij de Apenheul. Ik had geen geld meer om mijn deel van de huur te betalen, van de woning die ik samen met mijn vriend huurde. Daar kregen we ruzie over, hij was er eigenlijk een beetje klaar mee. Dat is fysiek geworden, ik had letterlijk de vingerafdrukken in mijn arm staan. Ik heb zelf de politie gebeld. Toen heeft mijn vriend gezegd ze is suïcidaal, ze heeft het zelf gedaan. Toen ben ik meegenomen naar de crisisdienst. Toen heb ik twee weken in tijdelijke opvang gezeten. Heftig.

In die twee weken heb ik meerdere gesprekken gehad bij Iriszorg, daar ook een bezichtiging gehad. Daar leek alles leuk en aardig tijdens het gesprek. Ik hoorde alsmaar niks dus een week later, drie dagen voor het einde van mijn twee weken verblijf kreeg ik te horen dat ze me toch af hadden gewezen, maar ze hadden mij niks laten horen.

Via Pactum had ik toen begeleiding. Ik ben zelf naar Pactum gegaan, omdat ik nergens voor in aanmerking kwam. Ik had geen woonadres, geen inkomen. Ik mocht de crisisopvang in, de nachtopvang. Met drugsdealers, veel oudere mannen, kreeg ik te horen.
Pactum heeft toen met moeite via iemand een kamer gehuurd. Die kamer heb ik toen weer van Pactum gehuurd. Dat was in een huis met 6 andere mensen, waar letterlijk de wormen uit de doucheput kwamen. Drugsdealers. Ik denk wel meer dan honderd autoradio's in de keukenkastjes. Dat was behoorlijk heftig.

In die twee weken dat ik tijdelijke opvang zat, hoorde ik een uitkering aan te vragen, omdat ik dus geen inkomen had, ik was ontslagen. Dat lukte dus niet want ik had geen verblijfadres, ik had geen inschrijfadres. Dat betekende dat ik geen uitkering had. Begrip voor mijn situatie hadden ze niet echt. Tot ik meerdere keren op gesprek ben geweest om de situatie uit te leggen bij de gemeente. 'Ik ben uit elkaar met mijn vriend. Als ik een uitkering krijg kan ik een woning krijgen, dan kan ik weer gaan werken, of in ieder geval aan mezelf werken.' Uiteindelijk een uitkering gekregen als zakgeld. Like, 200 euro ofzo. Ruim niet genoeg.

De enige woning waar ik op de eerste plek kwam was Correll. Daar bezichtigd, via BAD het geld geleend om die woning te betalen. Ik woon hier nu anderhalf jaar en heb niet echt de beste tijd gehad. Ik ben bedreigd hier. Ik heb mensen met psychoses gezien. Drugsdealers, zwervers, regelmatig politie. Regelmatig ambulances. Noem het maar op eigenlijk. Zelfs een keer stroomuitval dat de voordeur het niet meer deed en niemand meer naar buiten kon. Noem maar op eigenlijk.
Ook een jongen hier had een psychose en liep hier drie maanden zonder hulp. Meerdere keren door de politie meegenomen, thuis afgezet en de volgende dag weer door. Er werd gespuugd werd op mijn deur tijdens de Coronatijd. Best wel heftig vind ik dat. Dat meerdere mensen de lift in de fik steken.

Ik heb nog steeds een uitkering. Omdat ik nog onder behandeling ben bij Dimence. Voorwaarde is dat ik eerst uitbehandeld moet zijn voordat ik weer aan het werk kan.
Ik krijg hulp bij het maken van een financieel overzicht van haar begeleider, maar voor budgethulp moet ik betalen. Deze kosten zijn lager als je schulden hebt, maar die heb ik niet. Ik sta 500 euro rood. En de afbetaling bij het BAD. Maar het wordt niet gezien als schuld als je een betalingsregeling hebt volgens mij.

Ze sturen in het begin van je bijzondere bijstand een brief waar in staat dat je na een jaar opnieuw moet aanvragen. Daar krijg je geen waarschuwende brief over na dat jaar. En dan ineens zie je dat je geen bijzondere bijstand meer krijgt. Dan probeer je het opnieuw aanvragen, maar je kan het niet met terugwerkende kracht aanvragen. Dus ik ben nu een half jaar bijzondere bijstand misgelopen.

Rekeningen van CAK moest ik verplicht zelf overmaken elke maand. Ik ben adhd, ik vergeet dat soort dingen, dus ik loop weer achterstand op. Ik heb daar gewoon hulp bij nodig. Ook met mijn huishouden. Ook door mijn depressie vind ik het heel erg lastig om structuur in mijn week aan te brengen. Ik had vorig jaar november begeleid wonen aangevraagd. Mijn eerste aanvraag is afgewezen, toen heb ik bezwaar ingediend, niks gehoord, contact opgenomen, 'ja je hebt geen bezwaar ingediend'. Toen heb ik nieuw bezwaar ingediend, weer niks gehoord, toen heb ik vorige week met mijn begeleider gemaild, hebben ze überhaupt geen bezwaar binnen gekregen.

Alles bij Dimence moet via regeltjes, en die regeltjes slaan helemaal nergens op. Ik heb me in oktober 2019 aangemeld voor depressiebehandeling. Ik ben nog steeds niet begonnen.
Ik heb wel antidepressiva gehad, geen behandeling.
Daarnaast psychomotorische therapie gehad, afgerond. Was niet helpend. Toen wouden ze me cognitieve gedragstherapie geven voor depressie, maar dat kon niet omdat ik blowde. Dus moest ik eerst de verslavingspsychiatrie in. Daar stond een wachtlijst op. Eindelijk die wachtlijst af. Dat afgemaakt, werkte ook niet. Dus toen moest ik een adhd psychotherapiegroep volgen. Ook afgemaakt. Nou dat ging de helft alleen maar over ASS (autisme spectrum stoornis), dus daar had ik niks aan.
Toen hebben ze een diagnostisch onderzoek gedaan. Want ze konden niet een behandeling voor depressie geven, zonder een label daaraan vast te plakken. Volgens hun boekje. Dus ik dacht, oke, test me maar op ASS dan. Dat kwam er niet uit, maar ze vonden het wel nodig om even het label borderline op me te plakken. Ik ben het daar niet mee eens. Dus ik krijg geen behandeling nu daar, tenzij ik het label borderline accepteer. Ik kan voor een second opinion gaan, de second opinion in Deventer kan ik alleen maar bij Dimence.

Bijlage 2 - Voorbeelden ter inspiratie

In deze bijlage enkele voorbeelden uit den lande, ter inspiratie voor mogelijke aanpak en oplossingen in de regio. We zijn voorzichtig met te veel voorbeelden geven, omdat wij niet geloven in het kopiëren van projecten elders. Ook zien wij goede initiatieven in de regio (Jongerenpanel in Deventer, werkwijze jongerenwerkers bij o.a. Het Baken, de Wasstraat, etc.. etc.), waarop voortgebouwd kan worden. Desalniettemin kan inspiratie van elders helpen om zelf ook tot goede oplossingen te komen.

Schulden

1. Het jongerenperspectieffonds: Inmiddels in 16 gemeenten, een aanvalsplan met een aanpak om jongeren 18-27 jaar die door schulden belemmerd worden in hun maatschappelijke en sociale ontwikkeling;
   - Link naar een effectmeeting van het jongerenperspectieffonds: https://www.jongerenperspectieffonds.nl/wp-content/uploads/2021/09/2021-08-20-JPF-effectmeting-2021-publieksrapportage.pdf
2. Stichting Onsbank: De aanpak van de Onsbank is gericht op het onderzoeken met jongeren waarom ze in de schulden zijn beland. Ze gaan aan de slag met de jongeren en de onderliggende oorzaken. Ze zoeken duurzame oplossingen met de schuldeisers en maken met de jongeren een plan om de nominale schuld van de jongeren zelf af te kunnen gaan lossen en hoe in de toekomst schulden te voorkomen: www.onsbank.nl

Inkomen

1. Het Bouwdepot: Een preventieve aanpak om een jaar lang vanuit financiële rust het leven op orde brengen voor thuisloze jongeren met een zorgverleden in de leeftijd van 18, 19 en 20 jaar om zelf een volgende stap(pen) te kunnen zetten op weg naar toekomstperspectief (school of werk). www.hetbouwdepot.nl
2. Aanpak Participatiewet voor dak- en thuisloze jongeren in Enschede: Samenwerking gemeente en jongerenopvang van Humanitas onder Dak bij toekenning bijstand en bijzondere bijstand, waarbij er een gespecialiseerd team is bij de gemeente Enschede die met en voor de doelgroep dak- en thuislozen werkt.
3. Divosa: Handreiking toepassen maatwerk: https://www.divosa.nl/maatwerk-participatiewet-voor-dak-en-thuisloze-jongeren#jongerennorm
4. Proef met bijstand ontvangen en samenwonen in de gemeente Tilburg. https://www.volkskrant.nl/economie/in-tilburg-mag-het-bijstand-ontvangen-en-samenwonen~bcdfb9f9/
5. Proef met de kostendelersnorm in de gemeente Rotterdam: Rotterdamse ouders in de bijstand worden niet gekort omdat hun volwassen kinderen nog bij hun inwonen. https://www.nrc.nl/nieuws/2021/11/13/kostendelersnorm-rotterdammers-in-bijstand-niet-gekort-a4065008

Wonen

1. Enschede: woonprojecten voor jongeren 18-, jongeren 18-23 jaar en jongeren 23-27 jaar. Jongeren delen een woning, krijgen daarbij ondersteuning, maar de thuissetting is zo normaal mogelijk. Behandeling vindt niet thuis plaats. https://www.zazwelzijn.nl/aanbod-wonen/
2. Diverse Housing First project voor jongeren. Housing First Nederland, Inmiddels verschillende woonprojecten met jongeren en gemeenten opgezet en ondersteund. https://housingfirstnederland.nl.

3. Onder de pannen: Van een lege kamer bij particulieren naar een financieel extraatje voor de particuliere verhuurder. www.onderdepannen.nl
4. Kamers met aandacht: een kamer bij particulieren voor jongeren uit jeugdhulp 18- 23 jaar. www.kamersmetaandacht.nl
5. Chapeau Wooninitiatieven: ouders initiatieven, soort van beschermd wonen voor jongeren maar waarbij GGZ wordt ingehuurd en jongeren er dus niet door de zorgaanbieder uitgezet kunnen worden. www.chapeau-woonkringen.nl
6. Gemeente Utrecht kent woonkostentoeslag toe aan jongeren die andere dak- of thuisloos zijn/worden, zodat zij een kamer/studio/woning kunnen huren boven de kwaliteitskortingsgrens (de jongeren krijgen geen huurtoeslag boven deze grens).

Beleid Wonen en zorg

1. Zwolle: woonzorgvisie Document Zwolle - 1. Programma Wonen en Zorg - iBabs RIS (bestuurlijkeinformatie.nl
2. Gemeenten geef thuis! en maak prestatieafspraken met woningbouwcorporaties, zorgaanbieders en gemeenten. https://gemeentegeefthuis.nl

Werken

1. Heilige Boontjes: Bij Heilige Boontjes werken jonge Rotterdammers met een randje. De meeste mensen zien deze jongeren als kansloos, maar bij Heilige Boontjes als kansrijk. Daarom werken juist deze Rotterdammers in het bedrijf; niet een paar maar gewoon iedereen. Ze branden en schenken eigen koffie, maken eten en tappen de beste biertjes. Over Heilige Boontjes : Heilige Boontjes – Webshop
2. Springplank 'Eerst werk'. Werk geeft ritme en structuur. Het biedt de mogelijkheid om te voorzien in het eigen levensonderhoud en mee te doen in de maatschappij. Het neemt vele (hulp)vragen weg. Bovendien verhoogt werk het gevoel van eigenwaarde en zelfredzaamheid. Geen maatschappelijke opvang, maar een maatschappelijke Springplank bieden aan alle dak- en thuislozen. stichtingspringplank.com

Ervaringsdeskundigheid/lotgenoten/jongerenpanel

1. @Ease: Jongeren met (beginnende) psychische klachten eerder helpen. Dit doet @ease door een plek te zijn waar jongeren zich welkom voelen. 75% van alle psychische aandoeningen ontstaat voor het 25e levensjaar. Het is dus belangrijk om op tijd hulp te krijgen. Je hoeft bij @ease geen afspraak te maken. Je kunt gewoon online chatten of binnenlopen voor een gesprek. Ze houden geen dossier bij en je hebt geen toestemming nodig van je ouders. www.ease.nl
2. Enik recovery college: Enik Recovery College is een ontmoetingsplaats en leer omgeving voor herstel van psychische ontwrichting. Wij denken dat persoonlijk herstel goed gedijt in een omgeving met mensen met gelijksoortige ervaringen – zonder artsen of hulpverleners. Uniek aan Enik is dat zij voor 100% wordt gerund door ervaringsgenoten (peers). Enik Recovery College
3. Jongerenpanel Amsterdam: Jongerenpanel: jouw mening telt - UPLIFT | !WOON (wooninfo.nl)
4. De Sleutelplaats: In de Lekstroom regio (o.a. Nieuwegein en Houten) worden jongeren vanuit jeugdzorg met verblijf ondersteund om een succesvolle start in hun wooncarriere te kunnen maken. https://www.fnozorgvoorkansen.nl/activiteiten/de-sleutelplaats/

Stichting Zwerfjongeren Nederland
Koen van Bremen & Marleen van der Kolk
29 november 2021